

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Ν. ΧΩΡΑΦΑ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Γυμνασίου τάξις δευτέρα

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
44—Ὁδὸς Σταδίου—44

1923

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Ν. ΧΩΡΑΦΑ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Γυμνασίου τάξης δευτέρα

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
44 - Οδός Σταδίου - 44

1923

18762

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουν τὴν ὑπογραφήν τοῦ
συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ βιβλιοπωλείου τῆς
«Ἑστίας».

Α. Κωνσταντίνου

Ἐν Ἀθήναις. — Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Π. ΔΕΩΝΗ, Περικλέους 16.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Η ΕΛΛΑΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ

Κρισιώτεραι χρονολογίαι.

Βασιλείον Λαγιδῶν 306 - 31. — Βασιλείον Σελευκιδῶν 301 - 63. — Αντίγονος Γονατῆς βασιλεὺς Μακεδονίας 278. — Ἐκαταρεία Πύρρου εἰς Ἰταλίαν 280. — Αἰτωλικὴ καὶ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία περὶ τὸ 280. — Μεταρρύθμισις Κλεομένους 226.

Ι. Τὸ βασίλειον τῶν Πτολεμαίων.

Τοῦτο ἴδρυσεν ὁ στρατηγὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Πτολεμαῖος ὁ υἱὸς τοῦ Λάγου. Αὐτὸς καὶ οἱ διάδοχοί του, Λαγίδαὶ ἐβασίλευσαν 3 αἰῶνας. Εἰς μεγάλην ἀκμὴν ἔφθασεν ἡ Αἴγυπτος ἐπὶ τῶν τριῶν πρώτων Πτολεμαίων, Α΄, Β΄ καὶ Γ΄. Οὗτοι ἀσφαλεῖς ἀπὸ πάσης προσβολῆς λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς Αἰγύπτου καὶ μὴ ἀποβλέποντες εἰς τὴν κοσμοκρατορίαν, κατέκτησαν μὲν τὴν Κύπρον καὶ ἐπὶ τινα χρόνον τὴν Συρίαν καὶ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Μ. Ἀσίας, κατέστησαν δὲ τὸ κράτος των, τὸ πρῶτον ἐμπορικὸν καὶ ναυτικὸν κράτος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (ἀφθονία σίτου, διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον, φάρος Ἀλεξανδρείας).

Οἱ Πτολεμαῖοι προσέτι ἐφρόντισαν διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον (ἐπίσημος γλῶσσα ἡ ἑλληνικὴ καὶ ὅλος ὁ βίος ἑλληνικός, σεβασμὸς θεησεκείας καὶ

ἠθῶν ἰθαγενῶν) καὶ διὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης (πολλὰ καὶ μεγάλα μνημεῖα, Μουσεῖον).

2. Τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν.

Ἰδρυτὴς τοῦ βασιλείου τῶν Σελευκιδῶν ὑπῆρξεν ὁ στρατηγὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Σέλευκος. Τοῦτο κατ' ἀρχὰς εἶχε προτεύουσαν τὴν ἐπὶ τοῦ Τύρῃτος Σελεύκειαν, ἔπειτα τὴν Ἀντιόχειαν. Περιελάμβανεν ὅλην σχεδὸν τὴν Ἀσίαν, ἀλλ' ἀπετελείτο ἐκ λαῶν, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον κανένα σύνδεσμον μεταξύ των. Ὡς ἐκ τούτου διεσπίασθη. Εἰς τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν ἔμεινε μόνον ἡ Συρία καὶ ἡ Μεσοποταμία, ὅπου οἱ Σελευκίδαὶ ἴδρυσαν πολλὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ διέδωκαν τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν. Ἐκ τῶν ἄλλων χωρῶν ἐσχηματίσθησαν: Τὸ βασίλειον τῆς Βακτριανῆς μὲ ἀὐτὴν ἑλληνικὴν τὸ βασίλειον τῶν Πάρθων, ὅπερ ἐπεξετάθη εἰς τὴν Περσίαν, Μηδίαν, Ἀσσυρίαν καὶ Βαβυλωνίαν· τὰ μικρὰ ἑλληνικὰ βασίλεια τῆς Ἀρμενίας, τοῦ Πόντου, τῆς Βιθυνίας καὶ τῆς Καππαδοκίας· τὸ βασίλειον τῶν Γαλατῶν, οἱ ὅποιοι, ἀφ' οὗ ἠρῆμισαν τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα, διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἐγκατεστάθησαν μετὰ Βιθυνίας καὶ Καππαδοκίας· καὶ τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου, περίφημον διὰ τὰ μνημεῖα του, τὴν βιβλιοθήκην του καὶ τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ περγαμηνοῦ χάρτου. Τέλος ὅλαι αἱ παρῶν ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας ἦσαν ἀνεξάρτητοι. Τρεῖς δέ, τὸ Βυζάντιον, ἡ Κόζικος καὶ μάλιστα ἡ Ρόδος ἦμασαν πολὺ.

3. Τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας.

Ἐνταῦθα ἦρξεν πρῶτον ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀντίπατρος καὶ μετ' αὐτὸν ὁ υἱὸς του Κάσσανδρος, ὅστις καὶ ἀνεκέρησεν ἑαυτὸν βασιλεῦς (306). Μετὰ τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου Δημήτριος ὁ πολιορκητὴς Ἀλλ' οὗτος ἐκδιώκεται ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Θράκης, τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ καταλαμβάνει τὴν Μακεδονίαν ὁ τῆς Θράκης Λυσίμαχος. Κατόπιν ὁ Λυσίμαχος ἠττάται καὶ φονεύεται ὑπὸ τοῦ Σελεύκου (281). Ἀλλὰ καὶ ὁ Σέλευκος δολοφονεῖται ὑπὸ Πτελεμαίου τοῦ Κεραινοῦ, ὅστις καὶ καταλαμβάνει Μακεδονίαν καὶ Θράκην. Καὶ αὗτος ὁμως φονεύεται ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων Γαλα-

των. Τέλος τὸ 278 καταλαμβάνει τὸν θρόνον ὁ υἱὸς τοῦ Δημητρίου τοῦ πολιορκητοῦ Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς.

Ἐνεκα τῶν πολέμων τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Διαδόχων καὶ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γαλατῶν ἡ Μακεδονία ἐξησθένησεν, ἀλλ' ἦτο πάντοτε στρατιωτικὸν κράτος ἰσχυρὸν καὶ συμπαγές.

Ἡ Ἡπειρός καὶ ὁ Πύρρος.—Ἡ Ἡπειρος ἦτο διηρημένη εἰς πολλὰς φυλάς τὸ πλεῖστον βασιλευομένας. Ὅλας συνήνωσεν ἡ τῶν Μολοσσῶν. Ἐπὶ Φιλίππου καὶ ἡ Ἡπειρος ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Μακεδόνων μέχρι τοῦ 296, ὅτε ἔγινε βασιλεὺς εἰς αὐτὴν ὁ Πύρρος.

Ὁ Πύρρος στρατηγὸς ἔξοχος καὶ γενναῖος καὶ προσέτι εὐγενὴς καὶ δειλαστικὸς ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του εἰς τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν Αἰτωλίαν, καὶ ἐνίκησε πολλὰκις τοὺς μακεδονικοὺς στρατοὺς. Θὰ καθίστα δὲ τὴν Ἡπειρον ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος, ἂν δὲν ἦτο ἀσταθοῦς χαρακτῆρος.

Ἐκστρατεία τοῦ Πύρρου εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν.—Οἱ Ῥωμαῖοι νυριαρχήσαντες τῆς μέσης Ἰταλίας ἐστράφησαν καὶ εἰς τὰς ἐν τῇ γαίῳ Ἰταλίᾳ ἑλληνικὰς πόλεις. Οἱ γάτοικοι τοῦ Τάραντος ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Πύρρου. Ὁ Πύρρος σχεδιάζων κατακτήσεις πρὸς δυσμὰς ἔσπευσε τὸ 280 μὲ 25 χιλ. ἄνδρας καὶ 20 ἐλέφαντας. Καὶ ἐνίκησε μὲν τοὺς Ῥωμαίους δις, ἀλλὰ μὲ πολλὰς ἀπολείας. Τότε οἱ Συρακόσιοι τὸν προσεκάλεσαν εἰς τὴν Σικελίαν, ἵνα τοὺς βοηθήσῃ ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων. Ὁ Πύρρος ἀφίκει τὴν Ἰταλίαν καὶ ἔρχεται ἐκεῖ. Νικά τοὺς Καρχηδόνιους, ἀλλὰ πρὶν τοὺς ἐκδιώξῃ τελείως ἐκ τῆς Σικελίας, ἐπιστρέφει πάλιν εἰς Ἰταλίαν. Τότε ὅμως ἠττήθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἀπῆλθεν ἐκ τῆς Ἰταλίας ὀριστικῶς (275).

Ἐκστρατεία τοῦ Πύρρου εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Πελοπόννησον.—Ὁ Πύρρος ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἡπειρον εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐκυρίευσεν αὐτὴν σχεδὸν ὅλην. Πρὶν συμπληρώσῃ ὅμως τὴν κατάκτησιν αὐτῆς κατὰ πρόσκλησιν τῶν στασιαζόντων Σπαρτιατῶν ἔρχεται εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀποτυχὼν νὰ νυρειώσῃ τὴν Σπάρτην τρέπεται εἰς τὸ Ἄργος. Καὶ ἐδῶ ὅμως ἀποτυγχάνει καὶ φονεύεται (272). Ὁ Ἀντίγονος ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ἀνάκτῃσει τὸ μακεδονικὸν κράτος.

Ἡ μεσημβρινὴ Ἑλλάς.—Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Μακεδόνων διετήρουν τὴν αὐτονομίαν των. Εἰς

εκάστην ἐξ αὐτῶν δὲ οἱ δημοκρατικοὶ καὶ οἱ ὀλιγαρχικοὶ ἠμφισβήτητον τὴν κυβέρνησιν. Οἱ ἠττώμενοι συνήθως ἔφευγον ἐκ τῆς πατρίδος τῶν καὶ ἐγίνοντο μισθοφόροι. Φιλόδοξοί τινες δὲ διαφόρων πόλεων ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τούτων ἐγίνοντο τύραννοι. Ἐνεκα ὅλων τούτων αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἦσαν ἐξησθενημέναι. Ἀκμὴν τινα παρουσιάζουν μόνον οἱ Αἰτωλοὶ καὶ οἱ Ἀχαιοί.

Ἡ Αἰτωλικὴ καὶ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία.— Ἀμφότεραι ἐσηματίσθησαν κατὰ τὸν βῶν αἰῶνα ἐκ θρησσευτικῶν ἀμφιζιτιονῶν, ἡ Αἰτωλικὴ τῆς ἐν Θέρμῳ καὶ ἡ Ἀχαϊκὴ τῆς ἐν τῷ ναφ τοῦ Διὸς παρὰ τὸ Αἶγιον. Ἀπετελέσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν κατοίκους τῶν πέριξ πόλεων καὶ διοικοῦντο ἀπὸ μίαν συνέλευσιν γενικὴν, ἀπὸ ἐν συμβούλιον ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων καὶ ἀπὸ ἓνα στρατηγόν, ἓνα ἵππαρχον καὶ ἓνα γραμματέα. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἡ μὲν Αἰτωλικὴ συμπολιτεία ἐξηπλώθη εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν κεντρικὴν Ἑλλάδα, ἡ δὲ Ἀχαϊκὴ εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν Πελοπόννησον.

Ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία ἰδίως ηὔξηθη, ὅταν στρατηγὸς αὐτῆς ἔγεινεν ὁ ἐκ Σικυῶνος Ἄρατος. Αὐτὸς ἐπὶ τέλους κατώρθωσε νὰ συμμαχήσουν αἱ δύο συμπολιτεία καὶ νὰ ἐκδιώξουν ἐκ τῆς μεσημβριότης Ἑλλάδος τὰς μακεδονικὰς φρουράς. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ Ἀράτου ἐματαίωσεν ἡ ἀντιζηλία τῆς Σπάρτης.

Ἡ Σπάρτη.— Ἡ Σπάρτη εἶχεν ἐξασθενησεὶ πολύ, διότι τὰ κτήματα εἶχον περιέλθει εἰς ὀλίγους, οἱ ὅποιοι καὶ εἶχον τὴν κυβέρνησιν. Τὸ πλῆθος λοιπὸν ἦτο δυσαρεστημένον. Ὁ βασιλεὺς Ἄγις τὸ 244 ἐπεχείρησε νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς παλαιοὺς νόμους τῆς Σπάρτης καὶ νὰ κάμῃ ἀναδασμὸν τῆς γῆς, ἀλλ' ἀπέτυχεν ἐξ ἀντιδράσεως τοῦ ἑτέρου βασιλέως Λεωνίδου καὶ ἐφρονεῦθη. Τοῦτο κατώρθωσε τὸ 226 ἄλλος βασιλεὺς, ὁ Κλεομένης. Οὗτος καταρτίσας στρατὸν μισθοφορικῶν ἐφόνευσεν τοὺς ἐφόρους, ἐξεδίωξε τοὺς ἰσχυροὺς καὶ ἔλαβεν ὅλην τὴν ἐξουσίαν τῆς πόλεως. Μετὰ τοῦτο διένειμε τὰς γαίας εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Σπάρτης (5 χιλ.) καὶ καθήρτισεν ἐξ αὐτῶν στρατὸν, τέλος δὲ ὠργάνωσε τὴν πόλιν κατὰ τοὺς παλαιοὺς νόμους.

Σύγκρουσις Σπάρτης καὶ Ἀχαιῶν.— Τὴν Σπάρτην ἐζήτησαν νὰ μιμηθοῦν καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν τοῦ Κλεομένου. Ὁ Κλεομένης δέχεται, νικᾷ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ ἀφαιρεῖ ὅλας σχεδὸν τὰς πόλεις ἀπὸ τὴν συμπολιτείαν. Ὁ Ἄρατος τότε ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ βασι-

λέως τῆς Μακεδονίας Ἀντιγόνου τοῦ Β'. Οὗτος ἔλθων ἐνίκησε τὸν Κλεομένην καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ φύγῃ εἰς Αἴγυπτον. Ἡ δεσποτεία τῶν Μακεδόνων ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὸν Ἄρατον δολοφονηθέντα ὑπὸ τῶν Μακεδόνων διεδέχθη εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας ὁ Μεγαλοπολίτης Φιλοποίμην, ἕξοχος στρατηγὸς καὶ ἀνὴρ ἐνάρετος. Οὗτος διοργάνωσε τὸν στρατὸν αὐτῆς. Ἄλλ' εἰς μάτην.

4. Ἰστορία τῶν Ἑλλ. χωρῶν εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Αἱ ἐμφύλιαι ἔριδες τῶν Ἑλλήνων προεκάλεσαν τὴν ἐπέμβασιν τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες κατὰ μικρὸν ὑπέταξαν ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας.

5. Ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐπὶ τῶν διαδόχων.

Ὁ ἐξελληνισμὸς τῆς Ἀνατολῆς. — Οὗτος ἀρχίσας ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου συνεπληρώθη ὑπὸ τῶν διαδόχων. Κυριώτερα μέσα αὐτοῦ ὑπῆρξαν αἱ ἑλληνικαὶ ἀδελφαὶ, οἱ ἑλληνικοὶ στρατοὶ, οἱ διοικητικοὶ ὑπάλληλοι, οἱ ἐκεῖ συρρέοντες Ἑλληνες σοφοί, ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι, ἄποικοι καὶ ἔμποροι καὶ τέλος ἡ ἴδρυσις πολλῶν πόλεων ἑλληνικῶν. Κέντρα ἦδη τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Πέργαμος.

Τὰ γράμματα. Μετὰ τὸν 4ον αἰῶνα ἀμμάζει ἡ βουκολικὴ ποίησις. Εἰς τὴν Ἱστορίαν ἐξέχει ὁ μεγαλοπολίτης Πολύβιος. Οἱ φιλόσοφοι εἶναι ἡ ἐπιζούρειοι (ἠδονή) ἢ πυρρωνισταὶ (ἀδιαφορία καὶ ἀμφιβολία) ἢ Στωϊκοὶ (ἀρετή). Τότε ὡσαύτως ἀναφαίνονται εἰδικοί γεωγράφοι (Ἐρατοσθένης), μαθηματικοὶ (Εὐκλείδης, Ἀρχιμήδης), γραμματικοὶ (Ζηρόδοτος, Ἀριστοφάνης, Ἀρίσταρχος).

Αἱ τέχναι. Καὶ οἱ καλλιτέχναι εἶναι ὅλοι ἐκ Μ. Ἀσίας, Γλυπτικῆς ὑπάρχουν τρία ἐργαστήρια, τῶν Τράλλεων, τῆς Περγᾶμου, τῆς Ῥόδου (κολοσσός). Χαρακτηριστικὰ τῆς τέχνης τοῦ 3 αἰῶνος εἶναι τὸ θεαματικὸν καὶ παθητικόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Η ΙΤΑΛΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΑΥΤΗΣ

1. Ἡ Ἰταλία.

Ἰταλία εἶναι ἡ παράλληλος πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησος τῆς Μεσογείου ἢ ἀρχομένη ἀπὸ τῶν Ἄλπεων. Ἡ Ἰταλία κατὰ μῆκος διασχίζεται ὑπὸ τῶν Ἀπεννίνων, ἅτινα ἀνατολικῶς μὲν κατέρχονται ἀποτόμως, δυτικῶς δὲ κατὰ μικρόν. Ἐπομένως μόνον πρὸς Δ. ὑπάρχουν πεδιάδες καὶ ποταμοὶ καὶ ἡ χώρα εἶναι εὐφροσ. Β. μεταξύ Ἄλπεων καὶ Ἀπεννίνων ἐκτείνεται ἡ πεδιάς τοῦ Πάδου. Ν. τὰ Ἀπέννινα ταπεινούμενα σχηματίζουν δύο στενάς χερσονήσους. Ἐπέκτασιν τέλος τῆς Ἰταλίας ἀποτελεῖ ἡ Σικελία. Ἀμένες ὑπάρχουν μόνον πρὸς τὰς δυτικὰς ἀκτῆς. Αἱ ἀνατολικαὶ εἶναι ἀπότοιμοι. Τὸ κλίμα τῆς Ἰταλίας εἶναι γλυκὺ, κλιμακρεῖται δ' ἐν αὐτῇ ὁ σίτος, ἡ εἰλαία, ἡ ἄμπλος. Οἱ κάτοικοί τῆς ἦσαν ἰδίως γεωργοί, ἀργὰ δ' ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ναυσιπλοίαν. Λόγω τοῦ ὄρειοῦ τῆς χώρας ἐσχηματίσθησαν πολλὰ κράτη ἀνεξέστητα, ἀλλ' ἡ Ρώμη κατώρθωσε νὰ τὰ συνενώσῃ ὅλα.

2. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰταλίας.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰταλίας ἦσαν Ἄριοι κατελθόντες κατὰ διαφόρους χρόνους ἐκ τῶν Ἄλπεων.

Πρῶτοι κατήλθον οἱ Λάπυγες, προχωρήσαντες ἀνατολικῶς μέχρι τῆς κάτω Ἰταλίας.

Μετ' αὐτοὺς κατήλθον οἱ Ἰταλινοὶ περιλαμβάνοντες: α) τοὺς Λατίνους ἐπεκταθέντας εἰς Λάτιον, Καμπανίαν, Λευκανίαν, Βρουττιάν καὶ Σικελίαν. β) τοὺς Ὀμβροὺς ἐγκατασταθέντας κατ' ἀρχὰς μεταξύ Ἄλπεων καὶ Τιβέρεως, κατόπιν δ' εἰς Ὀμβροικὴν. Ἀλλ' ἐξ αὐτῶν οἱ Σαβίνοι ἐπροχώρησαν μεταξύ τῶν Ἀμβρουζίων, καὶ ἐντεῦθεν ἄλλοι μὲν δυτικῶς τοῦ Τιβέρεως, ἄλλοι δὲ μεταξύ Καμπανίας καὶ Ἀπουλίας.

Τελευταῖοι κατήλθον οἱ Τυρρηνοὶ καὶ ἐγκατεστάθησαν β. τοῦ Τιβέρεως μεταξύ Ἀπεννίνων καὶ θαλάσσης. Οὗτοι ἀποβάν-

τες λαὸς ναυτικὸς καὶ πολιτικὸς ὀργανωμένους ἐξετάθησαν κατό-
πιν καὶ εἰς τὴν περὶ τὸν Πάδον χώραν καὶ εἰς τὴν Καμπανίαν,
ἀνέπτυξαν δὲ θαυμάσιον πολιτισμὸν καὶ ἰδίως διέπρεψαν εἰς τὰς
τέχνας (τυρρηνικοὶ τάφοι).

Ἄλλ' ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς 8ης ἑκατοντ. ἐγκατεστάθησαν εἰς
τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ Ἕλληνες ἀποικοί, οἵτινες λόγῳ τοῦ ὑπερ-
τέρου πολιτισμοῦ τῶν ἀφωμοίωσαν τοὺς Ἰάπυγας.

Ἐξ ὅλων τούτων τῶν λαῶν οἱ Λατῖνοι, μολονότι λαοὶ γεωρ-
γικοὶ καὶ ποιμενικοί, λόγῳ τῆς γειτονίας τῶν μετὰ τὸν Ἕλλη-
νων καὶ τῶν Τυρρηνῶν ἐπολιτίσθησαν περισσότερον (Λατ.
ὁμοσπονδία μὲ πρωτ. τὴν Ἄλβαν).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΑΡΧΑΙ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

1. Ἰδρυσις τῆς Ῥώμης.

Ἡ Ῥώμη κατ' ἀρχὰς ἦτο μικρὰ μὲ τετράγωνον τεῖχος πόλις
τοῦ Λατίου ἐπὶ τοῦ Παλατινοῦ λόφου, παρὰ τὸν Τίβεριν. Ἀπε-
τέλεσθη δὲ τὸ πρῶτον ἐκ τῶν περὶ τὸν Παλατινὸν συνοικισμῶν.
Βραδύτερον ἠνῴθησαν μετ' αὐτῆς καὶ οἱ κάτοικοι τῶν ἄλλων πέριξ
λόφων, ἴσως κατόπιν συγκρούσεων, καὶ ἀπετέλεσαν μίαν πόλιν.

2. Ἡ ἡγεμονία τῆς Ῥώμης ἐπὶ τοῦ Λατίου.

Οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς πόλεός των καθυπέ-
ταξαν καὶ ὅλας τὰς ἄλλας πόλεις τοῦ Λατίου καὶ ἰδίως τὴν πρω-
τεύουσαν αὐτοῦ Ἄλβαν, καὶ ἠνάγκασαν τοὺς εὐγενεῖς αὐτῶν νὰ
μετοικήσουν εἰς τὴν Ῥώμην.

3. Προσάυξεις τῆς πόλεως Ῥώμης.

Μετὰ τὴν καθυπόταξιν ὅλου τοῦ Λατίου οἱ Ῥωμαῖοι ἰδρυ-
σαν τὸ ἐπίνειον Ὠστίαν καὶ κατεσκευάσαν τὸ τεῖχος τοῦ Σερ-
βίου Τυλλίου (4×15), τὸ ὁποῖον περιέλαβε καὶ τοὺς ἐπτὰ ἐκεῖ
λόφους. Ἀκρόπολις τότε ἐγένεν ὁ Ταρπήτιος λόφος, ὀνομασθεὶς
Καπιτώλιον. Πρὸς ἀποξήρανσιν δὲ τῆς μεταξὺ τῶν λόφων κοι-
λάδος κατεσκευάσθη ἡ cloaca maxima.

4. Ἡ ῥωμαϊκὴ παράδοσις περὶ τῆς ἰδρύσεως καὶ τῶν πρώτων ἀρχῶν τῆς Ῥώμης.

Κατὰ τὴν παράδοσιν τὴν πόλιν ἴδρυσεν τὸ 753 ὁ Ῥωμύλος υἱὸς τοῦ Ἄρεως καὶ ἐκ μητρὸς ἀπόγονος τοῦ Αἰνείου. Οὗτος ὑπῆρξε καὶ πρῶτος βασιλεὺς αὐτῆς. Μετὰ τοῦτον δ' ἔβασίλευσαν κατὰ σειράν οἱ ἑξῆς: Νουμῆς Πομπήλιος, Τύλλος, Ὀστίλλιος, Ἄγγος Μάρκιος, Ταρκύνιος Πρεσβύτερος, Σέροβιος Τύλλιος, Ταρκύνιος νεότερος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου (510) κατελύθη ἡ βασιλεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

Ο ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΡΩΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΥΤΩΝ

1. Σύστασις τῆς Πολιτείας.

Ἡ οἰκογένεια. — Ἡ ῥωμαϊκὴ οἰκογένεια ἀποτελεῖτο ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ, ἐκ τῆς συζύγου, ἐκ τῶν υἱῶν καὶ ἐγγόνων μὲ τὰς συζύγους τῶν καὶ ἐκ τῶν ἀγάμων θυγατέρων του. Ὁ ἀρχηγός (*pater familias*) εἶναι ἀπόλυτος κύριος εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Ἀποθανόντος αὐτοῦ ἐσχηματίζοντο πολλὰ οἰκογένεια, διετηρεῖτο ὁμοῦς ἡ ἐνότης μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἀπετέλουσαν τὴν *gens*. Εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν οἰκογένειαν ἀνήκον καὶ οἱ πελάται (*clientes*), ἕνοι προστατευόμενοι ὑπ' αὐτῆς ἢ ἀπελευθερωθέντες δοῦλοι. Οἱ δοῦλοι ἐθεωροῦντο κτήματα τῆς οἰκογενείας.

Ἡ πολιτεία. — Αὕτη βῆσιν ἔχει τὴν οἰκογένειαν. Ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἀδρόσιματος ὄλων τῶν ἀρχαίων γενῶν. Πολῖται εἶναι ὅλοι οἱ εἰς αὐτὰ ἀνήκοντες ἐνήλικοι (*patricii*). Καὶ ἡ πολιτεία ἔχει τοὺς πελάτας τῆς (*plebei*), οἵτινες ἦσαν οἱ μὴ ῥωμαῖοι ἐλεύθεροι (ἢ κατακτηθέντες λαοὶ ἢ ἕνοι μὴ ἔχοντες ῥωμαῖους προστάτας).

2. Τὸ πολίτευμα.

Ὁ βασιλεὺς. — Κύριος τῆς πολιτείας εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἀρχηγῶν τῶν γενῶν. Αὐτοὶ δὲ ἐκλέγουν τὸν βασιλέα (*rex*). Ἡ ἐξουσία (*imperium*) τοῦ βασιλέως εἶναι ἀπεριόριστος, ἐφ'

ὅσον δὲν παραβιάζει τὸ πολίτευμα. Εἶναι ὑπέροτατος δικαστής, ὑπέροτατος στρατηγός, νομοθέτης, ἀρχιερεὺς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ἡ ἀρχὴ ἐπανήρχετο εἰς τὸ σύνολον τῶν ἀρχηγῶν τῶν γενῶν, οἵτινες ἴσζουσι αὐτὴν ἐκ περιτροπῆς ἀνά 5 ἡμέρας μέχρι τῆς ἐκλογῆς νέου βασιλέως.

Ὁ δῆμος. — Τὸν δῆμον συνεκάλει ὁ βασιλεὺς μόνον, ὅταν καταδικάσαις τινὰ ἔκρινεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐρωτήσῃ τὸν δῆμον περὶ ἀφέσεως τῆς ποινῆς ἢ ὁσάκις εἰς τὰς ἀποφάσεις του ἤθελε νὰ δώσῃ κῆρος καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ δῆμου ἐλάμβανον μέρος ὅλοι οἱ ἐν ἡλικίᾳ ἐλεύθεροι συνεταγμένοι κατὰ 30 φράτρας (συμπλέγματα γενῶν).

Ἡ ἀρχὴ. — Αὕτη ἦτο συνέδριον τῶν ἀρχηγῶν τῶν γενῶν. Κατ' ἀρχάς ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦτο ἀόριστος, κατόπιν ὁρίσθη εἰς 100, βραδύτερον εἰς 200 καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας εἰς 300. Αὕτη ἐξέλεγε τὸν βασιλέα καὶ ἐχορηγίμευεν ὡς συμβουλευτικὸν σῶμα αὐτοῦ.

3. Τὰ στρατιωτικά.

Ὅλοι οἱ πολῖται ὑπέκειντο εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ὀπλιζόντο δὲ ἰδίᾳ δαπάνῃ. Οἱ ὅπως δήποτε εὖποροι ἀπετέλουσι τὴν λεγεῶνα (φάλαγξ). Οἱ πλούσιοι ὑπηρετοῦν ὡς ἵππεις, οἱ πτωχοὶ ὡς πελῶναι. Βραδύτερον ὁ ὀργανισμὸς τοῦ στρατεύματος μετεβλήθη. Ὅλοι οἱ πολῖται διηρέθησαν εἰς 5 συμμορίας ἀναλόγως τῆς περιουσίας των. Ἀνάλογος δὲ ἦτο καὶ ὁ ὀπλισμὸς των. Ἦσαν δὲ κατατεταγμένοι εἰς δύο κατηγορίας, *juniores* καὶ *seniores*, ἐκάστη τῶν ὁποίων περιελάμβανε 85 λόχους (100 ἀνδρῶν). Εἰς λόχους (18) ὁσάυτως ἦσαν κατατεταγμένοι καὶ οἱ ἵππεις. Ἀνήρχοντο οὕτω ὅλοι οἱ λόχοι μετὰ τοῦ τῶν σαλπικτῶν καὶ βοηθητικῶν εἰς 193. Ἐκ τούτου, ὅταν κατόπιν οἱ οὕτω ὀργανομένοι πολῖται ἀπετέλεσαν Ἐκκλησίαν, αὕτη ὀνομάσθη *λοχίτις*.

4. Τὸ δίκαιον.

Τὴν δικαιοσύνην ἀπένευεν ὁ βασιλεὺς. Ἠδύνατο ὅμως οὗτος νὰ προσλάβῃ καὶ βοηθοὺς συγκλητικούς. Τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς δούλους ἐδίκαζεν ὁ *pater familias*.

Αἱ δίκαι ἦσαν ἢ δημοσίου ἢ ἰδιωτικά. Τὰς δημοσίας ἐδίκαζεν ὁ βασιλεὺς αὐτεπαγγέλτως, τὰς ἰδιωτικὰς κατόπιν μηνύσεως.

Ποινὰ διὰ τὰ δημοσίου ἀδικήματα ἦσαν πρόστιμον, μαστίγους, θάνατος, διὰ τὰ ἰδιωτικὰ πρόστιμον ἢ ἀνταπόδοσις.

Τοὺς ἀποθνήσκοντας ἐζληρονόμου ὑποχρεωτικῶς οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς.

Δ. Ἡ θρησκεία.

Ἡ θρησκεία τῶν Ῥωμαίων ἦτο φυσιολατρεία. Δὲν ἀπέδιδον ὅμως οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τοὺς θεοὺς τῶν μορφῶν καὶ πάθη ἀνθρώπινα, ὡς οἱ Ἕλληνας.

Κυριώτατοι θεοὶ τῶν Ῥωμαίων ἦσαν ὁ Mars θεὸς τοῦ πολέμου, ὁ Jupiter τοῦ οἴνου καὶ ὁ Ἰανὸς τῆς εἰσόδου.

Ἡ λατρεία συνίστατο εἰς προσφοράς καὶ θυσίας. Καὶ διὰ μὲν τὴν ἰδιωτικὴν λατρείαν δὲν εἶχον ἀνάγκην ἱερέων. Διὰ τὴν δημοσίαν ὅμως ὑπῆρχον ἰδιαιτέροι ἱερατικοὶ σύλλογοι (Flamines, Luperci, Ἑστιάδες κ.λ.), οἱ ποντίφηκες, οἱ φητιάλοι, οἱ αἰωνοσκόποι.

Ὅμοίως ἐλάτρευον οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τοὺς νεκρούς, τοὺς ὁποίους ἔκαιον.

Ὅταν οἱ Ῥωμαῖοι ἤλθον εἰς ἐπιζοινωνίαν μὲ τοὺς Ἕλληνας, παρέλαβον πολλοὺς ἐκ τῶν θεῶν τούτων καὶ τοὺς ἐταύτισαν μὲ τοὺς ἰδιούς των (χορημοὶ Σιβύλλης, Ἡρακλῆς, Ἀπόλλων, Ἑρμῆς, Ἀσκληπιός, Διόνυσος, Πλούτων, Ἄρτεμις).

Ε. Ὁ ἰδιωτικὸς βίος.

Οὗτος ἦτο ἀπλούστατος, βίος ἀγρότου καὶ πολεμιστοῦ.

Ἡ κατοικία τῶν Ῥωμαίων ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἐν δωμάτιον, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ μέσον τῆς ὀροφῆς εἶχεν ἀνοιγμα διὰ τὸν καπνὸν καὶ τὸ φῶς. Ἐκεῖ ἔτρωγον, ἐκοιμῶντο καὶ διημέρευον.

Ἡ ἐνδυμασία ἀπετελεῖτο ἀπὸ χιτῶνα (tunica) μὲ ζώνην, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἰς τὰς τελετὰς μὲν ἐφόρουν τὴν τήβεννον (toga), ὅταν δὲ ἦτο πῦχος, μανδύαν ἄνευ χειρῶν καὶ μὲ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς (paenula). Ὡς κοσμήματα δ' εἶχον δακτύλιον σιδηροῦν. Αἱ γυναῖκες ἐπὶ τοῦ χιτῶνος ἐφόρουν ἐσθῆτα χειριδωτὴν καὶ ἑξερχόμενα τὸ ἑλληνικὸν ἱμάτιον. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες δὲ ἐφόρουν ὑποδήματα ἄνευ περιζνημίδων.

Ἡ τροφή των ἦτο λιτή. Κρέας ἔτρωγον μόνον κατὰ τὰς θυσίας.

Ὁ βίος των τέλος ἦτο μονότονος. Ἐξων σχεδὸν ὅλοι εἰς τοὺς ἀγροὺς, καταγινόμενοι εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν. Πολλοὶ ὅμως κατεγίνοντο καὶ εἰς τὰς τέχνας. Τὸ ἐμπόριον ἦτο ἀνταλλακτικὸν γινόμενον κατὰ τὰς εβδομαδιαίας καὶ τὰς ἐτησίας πανηγύρεις εἰς τὴν Ῥώμην.

7. Ἡ ποίησις.

Αὕτη περιορίζετο εἰς θρησκευτικὸς ὕμνους καὶ εἰς ἐγκωμιαστικά καὶ στωικὰ ἄσματα. Ἐξ αὐτῶν ὅμως δὲν προέκυψε πραγματικὴ ποίησις, ὅπως παρ' Ἑλλήσι. Τὴν ποίησιν ὡς καὶ τὴν μουσικὴν οἱ Ῥωμαῖοι περιφερόνουν.

8. Ἡ τέχνη.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ παρελήφθη ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Τυρρηθῶν. Ἡ πλαστικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ δὲν ἔναμαν καμμίαν πρόοδον παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Κυριώτεροι χρονολογίαί.

Ἐπανάστασις 510. — Ἐπιδρομὴ τῶν Τυρρηθῶν 507. — Μάχη Ρηγίλλης μεῦ Δατίουσι 496. — Ἀλωσις Βηθίων 396. — Ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν 390. — Ἰθρῶσις Δημοαρχίας 494. — Ἐξίσωσις τῶν δύο τάξεων 286.

1. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 510.

Ἡ μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος ἐγινε κατόπιν στάσεων α) μεταξύ τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, β) μεταξύ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ τῶν αὐλικῶν, γ) μεταξύ τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ λαοῦ. Διέτρεξε δὲ τὰ ἐξῆς στάδια. Πρῶτον κατηγογήθη ἡ κληρονομικὴ καταστάσα βασιλεία, ἀντ' αὐτῆς δ' ἐγκατεστάθη

ὁ praetor maximus. Ἐπειτα ἀντ' αὐτοῦ κατέστησαν δύο ἐνιαύσιοι ὕπατοι (consules), ἕκαστος μὲ τὴν ἐξουσίαν ὀλόκληρον. Ἐς ἐκτάκτους ὄμως περιστάσεις καθίστατο δικτάτωρ. Τοὺς ἀρχοντας ἤδη ἐζέλεγε ὁ δῆμος, ἀλλ' ἐκ πατριζίων, τὰ δὲ δικαιοματὰ τῆς συγγλήτου αὐξάνουν.

2. Ἀμυντικοὶ πόλεμοι τῶν Ῥωμαίων μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας.

Οἱ γείτονες τῶν Ῥωμαίων ἐποφειλούμενοι ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν ἐπέρχοντα κατ' αὐτῶν.

Οἱ Τυρρηνοὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πορσούνα ἐπέρχονται κατὰ τοῦ Λατίου (507). Οἱ Ῥωμαῖοι παραχωροῦν εἰς αὐτοὺς τὰς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τιβέρεως κτήσεις τὸν. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες τῆς Κύμης ὑπὸ τὸν Ἀριστόδημον νικοῦν τοὺς Τυρρηνοὺς καὶ σφύζον τὴν Ῥώμην.

Οἱ Λατῖνοι συγχρόνως ἐπαναστατοῦν κατὰ τῆς Ῥώμης. Καὶ νικῶνται μὲν παρὰ τὴν Ρηγίλλην (496), ἀλλ' αἱ πόλεις τῶν ἀναγνωρίζονται σύμμαχοι καὶ ἴσαι πρὸς τὴν Ῥώμην.

3. Οἱ πρῶτοι ἐπιθετικοὶ πόλεμοι τῶν Ῥωμαίων.

Μετὰ τοὺς ἀμυντικούς πολέμους οἱ Ῥωμαῖοι διεξήγαγον μακροὺς ἐπιθετικούς πολέμους κατὰ τῶν Οὐδύσκων καὶ Αἰκούων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξῆλθον νικηταὶ (Κοριολανός—Κιγκινάτος).

Τὸ 479 οἱ Συρακόσιοι καὶ οἱ Ἀζογαντῖνοι ἐνίκησαν τοὺς συμμάχους τῶν Τυρρηνῶν Καρχηδονίους παρὰ τὴν Ἰμέραν, τὸ 464 δὲ στόλος Κυρναίων καὶ Συρακοσίων ἐνίκησε παρὰ τὴν Κύμην τὸν τυρρηνικὸν στόλον. Τότε καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπῆλθον κατὰ τῶν Βητῶν καὶ ἀφῆρσαν ἀπὸ τῶν Τυρρηνῶν τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τιβέρεως χώραν, ἐπὶ τέλος δὲ τὸ 396 ἐκυρίευσαν καὶ τοὺς Βητῶν κατόπιν δεκαετοῦς πολιορκίας. Ὀλίγον πρότερον (424) οἱ Σαννίται εἶχον καταλάβει τὴν Καπύην καὶ εἶχον ἐκδιώξει τοὺς Τυρρηνοὺς ἐκ τῆς Καπιτανίας.

4. Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Γαλατῶν.

Οἱ Γαλάται κατὰ στίφη ὑπερβάντες τὰς Ἄλπεις κατέλαβον τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου καὶ ἐξεδίωξαν ἐξ αὐτῆς τοὺς Τυρρη-

νοῦς. Κατόπιν ἐπῆλθον κατὰ τῆς Τυρρηνίας καὶ ἐπολιόρησαν τὸ Κλουσίον. Οἱ Ῥωμαῖοι ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τοῦ Κλουσίου, Ἄλλ' οἱ Γαλάται τότε ἐπῆλθον κατὰ τῆς Ῥώμης, ἐνίκησαν τοὺς Ῥωμαίους παρὰ τὸν Ἀλλίαν (390) καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Ῥώμην. Τέλος συνθηκολογήσαντες ἀπῆλθον εἰς τὰ ἴδια.

δ. Ἀγῶνες πατρικίων καὶ πληβείων.

Ἰσορροπία τῆς δημοκρατίας. — Οἱ πληβεῖοι μέχρι τοῦδε ὄχι μόνον ἐστεροῦντο πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐδρίσκοντο εἰς οἰκτρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν λόγῳ τῶν συνεχῶν πολέμων. Ἐστασίασαν λοιπὸν καὶ ἀπεχώρησαν ἐκ τῆς πόλεως (494). Οἱ πατρικιοὶ τότε ὑπεχώρησαν καὶ ἐσυνθηκολόγησαν. Ὁρίσθη νὰ ἐκλέγωνται δύο ἄρχοντες (ἀργότερα ἔγιναν 10) ἐκ τῶν πληβείων ὡς προστάται αὐτῶν, οἱ δήμαρχοι. Οὗτοι διὰ τῆς ἐνστάσεως (veto) ἐμπαίσιονον πᾶσαν ἀπόφασιν τῶν ὑπάτων ἢ τῆς συγκλήτου. Τέλος ἀφῆθησαν ὅλα τὰ χρέη τῶν.

Ἐξίσωσις τῶν δύο τάξεων. — Οἱ πατρικιοὶ κατόπιν διὰ τοῦ Κορολιανοῦ ἀπειραδύθησαν νὰ καταργήσουν τὴν δημοκρατίαν, ἀλλ' ἀπέτυχον. Τοῦναντίον κατὰ μικρὸν οἱ πληβεῖοι ἐπέξετειναν τὰ δικαιώματά τῶν, εἰς μάτην δ' ἀπέβησαν ὅλα αἱ πρὸς ἀντίστασιν ἀπόπειραι τῶν πατρικίων. Τὸ 486 ἐψηφίσθη νόμος διανομῆς δημοσίων γαιῶν εἰς τοὺς πτωχοὺς. Τὸ 449 διωρίσθησαν 10 ἄνδρες καὶ συνέταξαν τὴν δωδεκάδειλον. Τὸ 445 ἐπετρόπησαν οἱ γάμοι μεταξὺ πατρικίων καὶ πληβείων. Κατόπιν ἀντὶ ὑπάτων ἐξελέγοντο χιλίαρχοι (tribuni militum) ἕξ ὅλων τῶν πολιτῶν. Τότε κατέστησαν οἱ τιμηταὶ (censores) ἐκ πατρικίων, ἀλλ' ἐπετρόπη καὶ εἰς τοὺς πληβείους νὰ γίνωνται ταμίαι (quaestores). Τὸ 367 ὀρίζεται ὁ εἰς τῶν ὑπάτων νὰ εἶναι πληβεῖος. Ἀλλὰ δημιουργοῦνται οἱ πραιτῶρες ἐκ πατρικίων, καὶ οἱ aediles curules (ἀγορανόμοι). Τέλος οἱ πληβεῖοι καταλαμβάνουν ὅλα τὰ ἀξιώματα, καὶ τὰ ψηφίσματα τῆς Ἐκκλησίας τῶν λαμβάνουν ἰσχὴν νόμου (286).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.
Η ΡΩΜΗ ΚΑΘΥΠΟΤΑΣΣΟΥΣΑ
ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑΝ

Κυριώτεροι χρονολογισμοί.

Σαννιτικοί πόλεμοι 343-290. — Ο πρὸς τοὺς Λατίνους πόλεμος 326-304. — Οἱ πρὸς τὸν Πύρρον πόλεμοι 280-275.

1. Οἱ Σαννίται καὶ ὁ Α΄ Σαννιτικός πόλεμος (343-341).

Οἱ Σαννίται κατὰ μικρὸν εἶχον καταλάβει ὅλην τὴν Καμπανίαν πλὴν τῆς Νεαπόλεως καὶ τὴν κάτω Ἰταλίαν πλὴν τοῦ Τάραντος. Ἀλλὰ δὲν ἦσαν συνενωμένοι. Ἔνεκα τῆς διαφορίας τῶν δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπενέβησαν καὶ ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν ὀρεινῶν Σαννιτῶν τοὺς ἐνίκησαν.

2. Ο πρὸς τοὺς Λατίνους πόλεμος (340-338).

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ Σαννιτικοῦ πολέμου οἱ Λατῖνοι ἐπαυσεστάτησαν κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ' ἠτήθησαν. Ἡ λατινικὴ δημοσπονδία τότε διελύθη, ὅλον δὲ τὸ Λάτιον ὑπήχθη εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Ὁμοίως ὑπετάχθησαν οἱ Οὐόλσκοι καὶ οἱ Καμπανοί.

3. Β΄ Σαννιτικός πόλεμος (326-304).

Ἐξ αἰτίας τῆς Νεαπόλεως, τὴν ὁποίαν ἤθελον νὰ καταλάβουν οἱ Ῥωμαῖοι ἐξεργάγη καὶ Β΄ Σαννιτικός πόλεμος. Κατ' ἀρχάς οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν. Τὸ 321 ὅμως νικῶνται εἰς τὸ Καύδιον. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐπαναληφθέντος τοῦ πολέμου νικοῦν καὶ τοὺς Σαννίτας καὶ τοὺς συμμάχους τῶν Ὀμβροῦς, Αἰζούους κλπ. καὶ τοὺς ἀναγκάζουν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν κυριαρχίαν των.

4. Γ΄ Σαννιτικός πόλεμος (298-290).

Μετὰ ἕξ ἔτη οἱ Σαννίται συμμαχήσαντες μὲ Τυρρηνοὺς, Ὀμβροῦς καὶ Γαλάτας ἐπανήρχισαν τὸν πόλεμον. Οἱ Ῥωμαῖοι

διὰ τῆς μάχης τοῦ Σεντίνου ἐνίκησαν αὐτούς. Ἐπειτα ὑπέταξαν τελείως τοὺς Σανίτας καὶ κατόπιν τοὺς Γαλάτας καὶ Τυρρηνοὺς.

3. Οἱ Ταραντῖνοι.

Ὁ Τάρας ἤγριζε διὰ τὴν ναυτιλίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν του. Ἄλλ' οἱ κάτοικοί του ἦσαν τουφηλοί. Οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς μέσης Ἰταλίας ἤρριξαν νὰ καταλαμβάνουν καὶ τὰς πόλεις τῆς κάτω Ἰταλίας. Οἱ Ταραντῖνοι λοιπὸν περιῆλθον εἰς πόλεμον μὲ αὐτούς καὶ ἐζάλεσαν εἰς βοήθειαν τὸν βασιλεῖα τῆς Ἡπείρου Πύρρον.

6. Οἱ πόλεμοι τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸν Πύρρον.

Ὁ Πύρρος ἔλθὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἠγάγκασε τοὺς Ταραντῖνους νὰ στρατευθῶν. Ἐπειτα ἐνίκησε τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὴν Ἡράκλειαν (280), ἀλλὰ μὲ πολλὰς ἀπολείας. Ὅλη ἡ κάτω Ἰταλία τότε προσετέθη μὲ τὸ μέρος του. Ἐν τούτοις ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους εἰρήνην, ἣ ὅποια ἀπερρίφθη. Ὁ Πύρρος τότε ἐβάδισε κατὰ τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ὑπεχώρησεν. Εἰς δευτέραν μάχην (279) παρὰ τὸ Ἄσκλον ἐνίκησε πάλιν ὁ Πύρρος, ἀλλὰ πάλιν μὲ μεγάλας ἀπολείας. Ἐπωφεληθεὶς τότε ἐκ προσκλήσεως τῶν Συρακοσίων ἔφυγεν εἰς Σικελίαν, ὅπου κατενίκησέ τοὺς Καρχηδονίους. Ὅτε ὁμως μετὰ 3 ἔτη ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν τὸ 275 ἠττήθη παρὰ τὸ Βενέβεντον καὶ ἔφυγεν εἰς Ἡπειρον. Ὁ Τάρας καὶ ὅλη ἡ κάτω Ἰταλία τότε ὑπετάχθη εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Η ΡΩΜΗ ΚΑΘΥΠΟΤΑΣΣΟΥΣΑ
ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

Κιριώτεροι χρονολογίαι.

Α' Καρχηδονικός πόλεμος 264—241.—'Η παρά τὰς Μυλάς ναυμαχία 260.— Β' Καρχηδονικός πόλεμος 218—201.— Μάχαι παρά τὸν Τίκινον καὶ Τρεβίαν 218.— Μάχη Τρασιμένης 217.— 'Η παρά τὰς Κάννας μάχη 216.— 'Η ἐν Ζάμα μάχη 202.— 'Υποταγή Γαλατίας 191.— Πόλεμος κατὰ τοῦ Φιλίππου Ε' 200—197.— 'Ο κατὰ τοῦ Ἀντιόχου πόλεμος 192—189.— 'Ο κατὰ τοῦ Περσέως πόλεμος 127—167.— 'Υποταγή τῆς Μακεδονίας 148.— 'Υποταγή τῆς Μεσημβρινῆς Ἑλλάδος 146.— Καταστροφή τῆς Καρχηδόνος 146.— 'Υποταγή Ἰβηρίας 133.

I. Ἡ Καρχηδὼν καὶ οἱ Καρχηδονικοὶ πόλεμοι.

Ἡ Καρχηδὼν, ἀποικία φοινικική, εἶχεν ἀποβῆ πλουσιωτάτη καὶ ἰσχυροτάτη, ἀνέλαβε δὲ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς τὰς εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Σικελίας φοινικιάς ἀποικίας καὶ ἐγκατεστάθη καὶ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰσπανίας. Οἱ Καρχηδόνιοι ὅμως ἦσαν ἔμποροι καὶ ἀπεστρέφοντο τὸν πόλεμον. Ὁ στρατὸς τὼν ἀπετελεῖτο ἐκ μισθοφόρων. Μόνον κατὰ θάλασσαν ἦσαν ἰσχυρότατοι. Τὸ πολίτευμά τὼν δὲ ἦτο ἀριστοκρατικόν.

Μὲ τοὺς Ῥωμαίους οἱ Καρχηδόνιοι ἤλθον εἰς σύγκρουσιν, ὅταν οὗτοι ἔστρεψαν τὰ βλέμματά τὼν εἰς τὴν Σικελίαν. Οἱ Καρχηδονικοὶ πόλεμοι ἔχουν μεγάλην σημασίαν, διότι ἐξ αὐτῶν ἐμελλε νὰ κριθῆ, ἂν οἱ Ῥωμαῖοι ἢ οἱ Καρχηδόνιοι (Ἄριοι ἢ Σημίται) θὰ ἤρχον τοῦ κόσμου.

2. Α' Καρχηδονικός πόλεμος (264-241).

Οἱ Ῥωμαῖοι ἤλθον εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Καρχηδονίους, ὅταν ἀμφοτέροί προσεζλήθησαν εἰς βοήθειαν ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων, τοὺς ὁποίους ἐπολιόρχουν οἱ Συρακόσιοι. Οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέταξαν πρῶτον τοὺς Συρακοσίους. Ἐπειτα ἐπετέθησαν καὶ κατὰ τῶν Καρχηδονίων καὶ περιόρισαν αὐτοὺς εἰς τὰ παράλια φρούρια. Κατόπιν κατασκευάσαντες στόλον ὄχι μόνον ἐνίκησαν αὐτοὺς κατὰ θά-

λασαν παρὰ τὰς Μυλάς, ἀλλὰ καὶ ἔστειλαν στρατὸν καὶ εἰς τὴν Ἀφρικήν καὶ ἐπολιόρρησαν τὴν Καρχηδόνα. (Ῥήγουλος). Ἄλλοι οἱ Καρχηδόνιοι, ἀναδιοργανώσαντες τὸν στρατὸν τῶν (Ξάνθιππος), νικοῦν τοὺς Ῥωμαίους καὶ ἐκδιώκουν αὐτοὺς ἐκ τῆς Ἀφρικής. Ὁ πόλεμος ἔπειτα ἐξηκολούθησεν εἰς τὴν Σικελίαν. Ἐπὶ τέλους, ἀφ' οὗ οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν καὶ πάλιν τοὺς Καρχηδονίους κατὰ θάλασσαν παρὰ τὰς Αἰγούσας νήσους, τοὺς ἠγάγασαν νὰ συνομολογήσουν εἰρήνην, διὰ τῆς ὁποίας παρέχώρησαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὴν Σικελίαν καὶ ἐπλήρωσαν μεγάλην χρηματικὴν ἀποζημίωσιν.

Ὀλίγον κατόπιν οἱ Ῥωμαῖοι κατέλαβον καὶ τὴν Σαρδηνίαν καὶ ὅλην τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν (222).

3. Β' Καρχηδονικὸς πόλεμος (218-201).

Πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς ἀπολείας τῆς Σικελίας καὶ πρὸς παρασκευὴν στρατοῦ διὰ μέλλοντα κατὰ τῶν Ῥωμαίων πόλεμον οἱ Καρχηδόνιοι, ὑπὸ τὸν Ἀμίλκαν Βάρκαν καὶ ἔπειτα τὸν Ἀσδρούβαν, ἴδρυσαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἴδιον Καρχηδονικὸν κράτος ἀκμαῖον μὲ κέντρον τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀσδρούβα κτισθεῖσάν Καρθαγένην. Ἐνταῦθα δὲ κατήρτισαν στρατὸν τελείως ἡσκημένον καὶ ἐξησφάλισαν ἀφθονα χηρήματα πρὸς διεξαγωγὴν πολέμου κατὰ τῶν Ῥωμαίων.

Οἱ Ῥωμαῖοι κατ' ἀρχὰς ἐνόμισαν ὅτι διὰ τούτων οἱ Καρχηδόνιοι ἀπέβλεπον μόνον εἰς ἐμπορικὸν σκοπὸν καὶ δὲν τοὺς ἠγώγησαν. Κατόπιν ὅμως ἐννοήσαντες τοὺς ἀπωτέρους σκοποὺς τῶν συνεμάχησαν πρὸς ἀντιπερισπασμὸν μὲ τὰς ἐν Ἰσπανίᾳ ἑλληνικὰς πόλεις Ζάκανθαν ἢ Σαγοῦντον καὶ Ἐμπόριον. Τότε ὁ διαδεχθεὶς (220) τὸν Ἀσδρούβαν υἱὸς τοῦ Ἀμίλκα Βάρκα Ἀννίβας, ἵνα δώσῃ ἀφορμὴν πρὸς πόλεμον, προσέβαλε τὸ Σαγοῦντον καὶ μετὰ δικτάμηνον πολιορκίαν ἐκυρίευσεν αὐτό. Μετὰ τοῦτο πλέον οἱ Ῥωμαῖοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Καρχηδονίων (218).

Ὁ Ἀννίβας ἀποφασίζει νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, πρὶν οἱ Ῥωμαῖοι ἐνεργήσουν ἀπόβασιν εἰς Ἀφρικήν. Μὲ 50 χιλ. πεζοὺς, 9 χιλ. ἵππεις καὶ 21 ἐλέφαντας διὰ τῆς Γαλατίας διευθύνεται εἰς τὰς Ἄλπεις, διέρχεται αὐτὰς μὲ πολλὰς ἀπολείας καὶ

τὸν Ἀφόν εἰσέρχεται εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ κατελθὼν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἑλλάδα προσελκύνει εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ῥωμαίων ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις. Ὁ Φίλιππος ἀπεμονώθη. Συγκροτεῖ στρατὸν 25 χιλ., ἀλλ' ἠττάται ὑπὸ τοῦ Φλαμινίου εἰς Κυνὸς Κεφαλὰς καὶ συνθηκολογεῖ ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ παραδώσῃ τὸν στόλον του, νὰ ἀφήσῃ ὅλας τὰς ἔξω τῆς Μακεδονίας κτήσεις του, νὰ μὴ κἀμνη πόλεμον ἄνευ τῆς συναίνεσεως τῶν Ῥωμαίων, καὶ τέλος νὰ πληρώσῃ χίλια τάλαντα.

Ὁ Φλαμίνιος μετὰ τοῦτο κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα ἐκήρυξεν εἰς τὰ Ἰσθμια τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ἐλευθέρως καὶ αὐτονόμως.

7. Ὁ κατ' Ἀντιόχου πόλεμος (192—189).

Ὁ Ἀντιόχος, ἐν ᾧ ὁ Φίλιππος ἐπολέμει μετὰ τοὺς Ῥωμαίους, εἶχεν ἀναγκάσει τὴν Αἴγυπτον νὰ παραιτηθῇ ὅλον τὸν ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου κτήσεων αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ κατήγηρις τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας ἔφρασε καὶ αὐτόν, ὅπως τὸν Φίλιππον, εἰς σύγκρουσιν μετὰ τοὺς Ῥωμαίους. Εἰς τὴν κήρυξιν δὲ τοῦ κατὰ τῶν Ῥωμαίων πολέμου ἐνεθάρρυνε τὸν Ἀντιόχον καὶ ὁ εἰς αὐτὸν καταφυγὼν Ἀννίβας.

Ὁ Ἀντιόχος ἔρχεται μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ νικᾶται ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ φεύγει εἰς Ἀσίαν. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ παρὰ τὴν Μαγνησίαν νικᾶται ὑπ' ἄλλου Ῥωμαῖτοῦ στρατοῦ. Ἀναγκάζεται λοιπὸν νὰ δεχθῇ εἰρήνην ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἀφήσῃ ὅλην τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ νὰ πληρώσῃ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου. Οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τοῦτο νικῆσαντες καὶ τοὺς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Γαλάτας, τὰς μὲν ἐκεῖ ἑλληνικὰς πόλεις ἀφῆκαν ἐλευθέρως, ἱκανοποίησαν δὲ τοὺς Ῥοδίους καὶ πρὸ πάντων τὸν βασιλεῖα τῆς Περγάμου Εὐμένην, ἵνα χαλιναγωγῇ τοὺς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας καὶ Συρίας. Τέλος δὲ καταδιώξαντες τὸν Ἀννίβαν ἠνόγησαν αὐτὸν νὰ αυτοκτονήσῃ.

8. Ὁ κατὰ τοῦ Περσέως πόλεμος (171—168).

Ὁ Φίλιππος δυσηρεστήθη κατὰ τῶν Ῥωμαίων διότι, ἂν καὶ ἐβοήθησεν αὐτούς, ὄχι μόνον οὐδὲν ἔλαβε ἐκ τῆς λείας τοῦ κατ' Ἀντιόχου πολέμου, ἀλλὰ καὶ ἠξήθη πολὺ ὁ γείτων αὐτοῦ

Εὐμένης. Ἦρχισε λοιπὸν νὰ παρασκευάζεται. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὰς παρασκευὰς ἐξηκολούθησεν ὁ υἱὸς του Περσεύς. Τὰς παρασκευὰς ταύτας κατήγγειλεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὁ Εὐμένης, καὶ οὗτοι ἐκίνησαν τὸν πόλεμον (172).

Κατ' ἀρχάς, μολοντί ἐξ ἀδρανείας τοῦ Περσεύς οἱ Ῥωμαῖοι ἀφῆρσαν ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν ἐκ τῆς μεσημβρινῆς Ἑλλάδος ὑποστήριξιν, ἐν τούτοις ὁ Περσεύς ἐνίκησεν αὐτοὺς εἰς τὴν Θεσσαλίαν (171). Κατόπιν τούτου ὅμως ὁ Περσεύς ἐτήρει ἀμυντικὴν στάσιν, μέχρις οὗ ὁ Ῥωμαῖος στρατηγὸς Λεύκιος Λιμίλιος Παῦλος ἐνίκησεν αὐτὸν (168) εἰς τὴν Πύδναν, κατέστρεψε τὸν στρατὸν του, τὸν δὲ ἴδιον συνέλαβεν αἰχμάλωτον.

9. Διαρρυθμισίς τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Πύδνας ἀποφάσει τῆς Συγκλήτου ἡ Μακεδονία διηρέθη εἰς 4 αὐτονόμους πολιτείας ὑποχρεουμένης νὰ πληρώνουν ἐτήσιον φόρον 100 ταλάντων. Ἡ Ἰλλυρία διηρέθη ὁμοίως εἰς 3 πολιτείας. Εἰς τὸν Εὐμένην οὐδὲν ἔδωκαν οἱ Ῥωμαῖοι. Ἀπὸ τῶν Ῥοδίων ἀφῆρσαν τὰς ἡπειρωτικὰς κτήσεις των. Τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον ὑπέβαλον ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν προστασίαν. Εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Βιθυνίας Προῦσίαν ἔδωκαν τὸν στόλον τοῦ Περσεύς. Εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἑλλάδα ἐτιμώρησαν τὰς ταχθεῖσας μετὰ τὸς Μακεδόνας πόλεις δι' ἔξανδραποδισμῶν καὶ λεηλασιῶν, τοὺς δὲ μακεδονίζοντας ἰδιώτας διὰ θανατώσεων καὶ ἐξοριῶν (Λαχαιοὶ—Πολύβιος).

10. Ἡ κοσμοκρατορία τῆς Ῥώμης.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Πύδνας οἱ Ῥωμαῖοι μετέβαλον πολιτικὸν σύστημα καὶ ἀντὶ νὰ ὑποβάλλουν τὰ ἱποτασσόμενα κράτη ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν προστασίαν, μεταβάλλουν αὐτὰ εἰς Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας.

Ὑποδούλωσις τῆς Μακεδονίας. — Τὸ 148 λαβόντες ἀφορμὴν ἐξ ἀποστασίας τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τινὰ Ἀνδρίσκον οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τοῦ Μετέλλου ὑποδούλωνον τὴν Μακεδονίαν καὶ καθιστοῦν αὐτὴν ἐπαρχίαν Ῥωμαϊκὴν.

Ὑποδούλωσις τῆς μεσημβρινῆς Ἑλλάδος. — Μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Μακεδονίας οἱ Ῥωμαῖοι ἐπωφελήθησαν ἐκ

τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων Σπαρτίας καὶ Ἀχαιῶν, διὰ τὰ ὑποδουλώσουσαν καὶ τὴν μεσημβρινὴν Ἑλλάδα. Ἵνα ὑποστηρίξουν δὴθεν τοὺς Σπαρτίους ἀποστέλλουν τὸν Μέτελλον εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἑλλάδα, ὅστις καὶ νικᾷ τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς τὴν Λοκρίδα (147). Τὸ ἐπόμενον δὲ ἔτος ἀποστέλλουν τὸν Μόμμιον, ὅστις νικᾷ αὐτοὺς εἰς τὸν Ἴσθμόν καὶ κυριεύει τὴν Κόρινθον (146). Αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἔσπευσαν νὰ ὑποταχθοῦν. Ἡ μεσημβρινὴ Ἑλλὰς κατέστη ἐπαρχία ῥωμαϊκὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀχαΐα.

Καταστροφή τῆς Καρχηδόνας. — Ἡ Καρχηδὼν μετὰ τὸν β' καρχηδονικὸν πόλεμον εἶχεν ἀναλάβει οἰκονομικῶς. Τοῦτο μὴ ἀνεχόμενοι οἱ Ῥωμαῖοι καὶ εὐρόντες ἀφορμὴν ἐκ τοῦ ὅτι ἐκέρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ γείτονος βασιλέως τῆς Νουμίδας Μασσινάσου ἀνευ ἀδείας τῶν ἀπέστειλαν στρατὸν κατ' αὐτῆς. Οἱ Καρχηδόνιοι πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ πολέμου παρέδωσαν 300 ὁμήρους καὶ ὅλον τὸν ὄπλισμόν των. Ἀλλὰ τότε οἱ Ῥωμαῖοι ἀπῆλθον παρ' αὐτῶν καὶ νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν των. Οἱ Καρχηδόνιοι ἀντέστησαν. Ἀλλ' ἐπὶ τέλος μετὰ διετῆ πολιορκίαν οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τοῦ Σκηπίωνος Λίμιλανου ἐκυρίευσαν καὶ κατέκτισαν τὴν Καρχηδόνα (146). Ἐκτοτε ἡ Καρχηδονικὴ χώρα κατέστη ἐπαρχία ῥωμαϊκὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀφρική.

Ὑποδούλωσις τῆς Ἰβηρίας καὶ τῆς Προβηγγίας. — Μετὰ τὸν β' καρχηδονικὸν πόλεμον οἱ Ἰβηρες ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Οἱ κατ' αὐτῶν πόλεμοι τῶν Ῥωμαίων διήρκεσαν 70 ἔτη (Οὐριαράτης—Νουμαντία). Ἐπὶ τέλος οἱ Ἰβηρες ὑπετάχθησαν (133). Συγχρόνως οἱ Ῥωμαῖοι κατέκτησαν τὴν νότιον Γαλατίαν ἀπὸ τῶν Ἄλπεων μέχρι τῶν Πυρηναίων ὀνομασθεῖσαν ἔκτοτε provinciam.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄. Ο ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΚΜΗΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

1. Αί κοινωνικαὶ τάξεις.

Οἱ Ῥωμαῖοι πολῖται. — Μετὰ τὴν ἐξίσωσιν τῶν τάξεων ἡ ἀρχαία εὐγένεια κατέπεσεν, ἀλλ' ἐδημιουργήθη νέα ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς οἴκους συγκλητικῶς δηλ. τοὺς ἄρχοντας ἀρχὴν ὑπάτου, ἢ πραιτωρός ἢ ἐπιδικρίτου ἀγορανόμου, οἵτινες μόνοι εἰσήρχοντο εἰς τὴν συγκλήτον (ordo senatorius). Παρὰ ταύτην ἐσχηματίσθη καὶ δευτέρα ἀριστοκρατικὴ τάξις ἐκ τῶν ἐχόντων τὸ ἵπτικὸν τίμημα ἦτοι τῶν αλουσίων (ordo equester). Τρίτην τέλος τάξιν, τὸν δῆμον, ἀπέτελεσαν οἱ λοιποὶ πολῖται.

Οἱ δοῦλοι. — Οὗτοι προσερχόμενοι ἐκ τῶν πολέμων μετὰ τὰς κατακτήσεις ἔγιναν πολυάριθμοι. Τούτους οἱ Ῥωμαῖοι ἐθεώρουν ὡς ζῶα καὶ μετεχειρίζοντο σκληρῶς ἰδίως δὲ τοὺς ἐν τοῖς ἀγροῖς. Ὁ δοῦλος ἀπελευθερούμενος καθίστατο ῥωμαῖος πολίτης, ἀλλ' ὄφειλεν ὑπακοὴν εἰς τὸν ἀρχαῖον τοῦ κύριον καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἄρχων. Μόνον οἱ ἔγγονοι τῶν συνεχέοντο μετὰ τῶν ἄλλων πολιτῶν.

2. Οἱ ἄρχοντες.

Οἱ ἑπῆται (consules). Οὗτοι ἦσαν 2 μὲ πλήρη τὴν ἐξουσίαν ἕκαστος. Ὅστε ὁ εἰς ἠδύνατο νὰ κολύῃ τὸν ἄλλον. Ἐξελέγοντο δὲ δι' ἓν ἔτος ὑπὸ τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας, καὶ ἦσαν οἱ ἀνώτατοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἄρχοντες. Ἐν ἐξστρατεία ληξάσης τῆς ἀρχῆς τῶν παρεμένων ὡς ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθυπάτου (proconsul).

Ὁ δικτάτωρ (dictator). Οὗτος ἐξελέγετο ἐν ἀνάγκῃ, συνεκέντρον δὲ τὴν ἐξουσίαν καὶ τῶν δύο ὑπάτων.

Οἱ στρατηγοὶ (praetores). Οὗτοι ἦσαν κατ' ἀρχὰς ἄρχοντες δικαστικοὶ καὶ ἦσαν δύο ὁ praetor urbanus διὰ τοὺς πολίτας καὶ ὁ praetor peregrinus διὰ τοὺς ξένους. Κατόπιν προσετέ-

θησαν 4 ακόμη προάτωρες, εις ους ἀνετίθετο ἡ διοίκησις τῶν ἐπαρχιῶν. Οὗτοι, ὅταν παρεστίνετο ἡ ἀρχὴ των, ἐλέγοντο *praetores*.

Οἱ Ταμίαι (*quaestores*). Οὗτοι κατ' ἀρχὰς ἦσαν δύο, κατόπιν ἠδὲξήθησαν, ἐργοσήμεον δὲ ὡς ταμίαι καὶ βοηθοὶ τῶν ὑπάτων καὶ στρατηγῶν.

Οἱ δῆμαρχοι (*tribuni plebis*). Οὗτοι μετὰ τὴν ἐξίσωσιν τῶν δύο τάξεων ἔγιναν ἀρχόντες καὶ ἠδύναντο νὰ ζάμουν ἐνστασιν εἰς πᾶν διάταγμα τῶν ἀρχόντων καὶ τῆς συγκλήτου καὶ νὰ ψηφίζον νόμους διὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς πληθύος.

Οἱ ἀγορανόμοι (*aediles*). Κατ' ἀρχὰς ἦσαν δύο, ἔπειτα 4. Ἔργα δὲ εἶχον ἀστυνομικά, ἀγορανομικά καὶ τὴν παρασκευὴν ἀγῶνων καὶ θεαμάτων.

Οἱ τιμηταί (*censores*). — Οὗτοι ἦσαν δύο καὶ ἔργον εἶχον τὴν κατάταξιν τῶν πολιτῶν ἀναλόγως τῆς περιουσίας των. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐθεωρεῖτο ἀνώτερον πάντων.

3. Αἱ ἐκκλησίαι τοῦ δήμου.

Αἱ ἐκκλησίαι τοῦ δήμου ἦσαν 4: α) ἡ φρατρικὴ (*comitia curiata*) ἀποτελουμένη ἐκ τῶν παλαιῶν πατρικίων. Αὕτη διετήρει μόνον τυπικὰ δικαιώματα (ἐπικύρωσις πράξεων ὡς πρὸς τὰ γένη, ἐγχειρίσις τῆς ἀρχῆς).

β) ἡ λοχίτις (*centuriata*) ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ ὅλου ῥωμαϊκοῦ δήμου. Αὕτη (εἰσηγουμένων τῶν ἀρχόντων) εἶχεν ἐξουσίαν νομοθετικὴν, δικαστικὴν (θανατικὴ ποινὴ) καὶ ἐκλεκτικὴν (δι' ὅλους τοὺς κυρίως ἀρχόντας).

γ) ἡ κατὰ φυλὰς τῆς πληθύος (*comitia plebis tributa*) ἀποτελουμένη ἐκ τῶν πληθειῶν. Καὶ αὕτη (εἰσηγουμένων τῶν δημάρχων) εἶχεν ἐξουσίαν νομοθετικὴν, δικαστικὴν (διὰ τὰ ὑπὸ τῶν δημάρχων τιμωρούμενα ἀδικήματα) καὶ ἐκλεκτικὴν (διὰ τοὺς δημάρχους καὶ τοὺς κατωτέρους ἀγορανόμους).

δ) ἡ κατὰ φυλὰς τοῦ δήμου (*comitia propuli tributa*). Αὕτη ἐπὶ ὑποθέσεων μὴ σπουδαίων ἀντιπαθίστα τὸν λοχίτην.

4. Ἡ σύγκλητος.

Αὕτη ἀποτελεῖτο ἐκ 300 μελῶν ἰσοβίων ἐκλεγομένων ἐκ τῶν χρηματισάντων ἀρχόντων ὑπὸ τῶν τιμητῶν. Ἔργα εἶχε :

νά προβουλευθήται ἐπὶ τῶν εἰς τὰς ἐκκλησίας εἰσαγομένων, νά καθορίσῃ τὰ δημόσια ἔσοδα καὶ ἔξοδα, νά ἐποπτεύῃ εἰς τὴν διοίκησιν, νά διευθύνῃ τὴν ἔξωτεριζήν πολιτικὴν, καὶ νά ἀποφαίνεται περὶ κινδύνου τῆς πολιτείας.

5. Ἡ διοίκησις τῆς Ἰταλίας

Δι' αὐτὴν οἱ Ῥωμαῖοι ἐφήρμοσαν τὴν ἀρχὴν τῆς διατρέσεως καὶ ἀπομονώσεως. Ἄλλων πόλεων οἱ κάτοικοι ἦσαν πολῖται τέλειοι, ἄλλων μὲ περιορισμένα δικαιώματα, ἄλλων τέλος ἦσαν ὑπῆζοι ὑπαγόμενοι εἰς διαφόρους κατηγορίας. Ὅλοι δὲ συνεισέφερον στρατὸν καὶ στόλον. Δεύτερον μέσον συγκροτήσεως τῆς Ἰταλίας ἦσαν αἱ πολλαὶ ἀποικίαι ἢ μὲ πλήρη ἢ μὲ περιορισμένα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα.

6. Ἡ διοίκησις τῶν ἐπαρχιῶν.

Οἱ ὑποτεταγμένοι λαοὶ ἦσαν ὑπῆζοι, πλὴν τινων ἐξαίρεσεων ἀτόμων ἢ πόλεων. Αἱ ἐπαρχίαι (provinciae) ἦσαν δέκα. Οἱ διοικηταί, προαίτωρες ἢ ἕπατοι ἢ προπροαίτωρες ἢ ἀνθύπατοι, ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ Ῥωμαίου λαοῦ ἦσαν εἰς τὰς ἐπαρχίας τῶν ἀπόλυτοι δεσπότες, ἐλεηλάτουσι δ' αὐτὰς ἀνηλεῶς. Οἱ παραπονούμενοι ὑπῆζοι οὐδαμοῦ εἴρισκον δίκαιον.

7. Τὰ στρατιωτικά.

Μεταρρυθμίσις τῆς λεγεῶνος. — Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην μετερρυθμίσθη ἡ λεγεών διασθεθεῖσα εἰς σπεῖρας. Εἰς ταύτας οἱ στρατιῶται δὲν κατετάσσοντο ἀναλόγως τῆς περιορισίας των, ἀλλὰ τῆς ἐμπειρίας των, κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς ψιλούς, ἔπειτα εἰς τοὺς πρίγκιπας, ἔπειτα εἰς τοὺς ἀσπίτας καὶ τελευταῖον εἰς τοὺς τριαρίους. Τὸ ἵππιδον ἐμάχετο ἐκατέρωθεν τῆς λεγεῶνων. Ὁσαύτως καὶ οἱ στρατοὶ τῶν συμμάχων.

Ἡ ἀσκησις καὶ ἡ πειθαρχία. — Πᾶς πολίτης (17-46 ἐτῶν) ὄφειλεν 20 στρατείας ὡς πεζός, ἢ 10 ὡς ἵππεύς. Ἦσκούντο δὲ οἱ νέοι εἰς τὰ στρατιωτικά καὶ ὅταν δὲν ἦσαν κατατεταγμένοι εἰς τὸν στρατόν. Οἱ στρατιῶται ὄφειλον τυφλὴν ὑπακοὴν εἰς τὸν στρατηγὸν ἐπὶ ποινῇ θανάτου.

Μισθός, λεία, θρίαμβος. — Οἱ στρατιῶται ἐλάμβανον μισθόν.

Πλὴν τούτου ὅμως ἐλάμβανον καὶ μέρος τῆς λείας, ὅσον ἔκρινεν ὁ στρατηγός. Διὰ τὸν στρατηγὸν ἡ μεγαλυντέρα ἀμοιβὴ ἦτο ὁ θρίαμβος, δηλ. νὰ πορευθῆ ἔν πομπῇ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Καπιτωλίου Διὸς, ἵνα εὐχαριστήσῃ αὐτόν.

Τὸ ναυτικόν. — Οἱ Ῥωμαῖοι ἀπέκτησαν ναυτικὸν ἀπὸ τοῦ Ἀ' καρχηδονικοῦ πολέμου, ἀλλ' ὄχι ποτε ἀνάλογον πρὸς τὴν γεωγραφικὴν καὶ ἐμπορικὴν θέσιν τοῦ κράτους.

8. Τὸ δίκαιον.

Ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης γίνεται ὑπὸ τῶν 2 πραιτόρων, ἕκαστος τῶν ὁποίων κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἀρχῆς του ἐκδίδει ἔν edictum praetorium. Ἐκ τῶν διαταγμάτων τούτων ἐμορφώθησαν τὸ δίκαιον τῶν πολιτῶν (πραχὸν καὶ πληρες τύπων) καὶ τὸ τῶν ξένων (φιλανθρωπότερον καὶ ἀπλούστερον). Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως τὸ δεύτερον ἐπέδρασεν εἰς τὸ πρῶτον. Οἱ πραιτόρες ἐδίκαζον τῇ βοηθείᾳ συγκλητικῶν. Τὰ ἀστυνομικὰ δὲ καὶ ἄλλα μικρότερα ἀδικήματα ἐδικάζοντο ὑπὸ τῶν ἀγορανόμων.

9. Ἡ θρησκεία.

Οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὰς κατακτήσεις ἐταύτισαν καθ' ὀλοκλήριαν τοὺς θεοὺς τῶν μὲ τοὺς ἐλληνικοὺς. Συγχρόνως ὅμως εἰσῆχθη εἰς τὴν Ῥώμην ἡ ἐκεῖ ἀπιστία.

10. Ὁ ἰδιωτικὸς βίος.

Αἱ κατακτήσεις ἐπέφεραν εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον καὶ τὰ ἥθη τῶν Ῥωμαίων τελείαν μεταβολήν, διότι οὗτοι υἱοθέτησαν τὸν τρυφηλὸν καὶ εὐχάριστον βίον τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ κατοικία. — Ἡ Ῥωμαϊκὴ οἰκία ἤδη ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ προδόμου (vestibulum) τοῦ ἀγρίου μὲ στοὰς ἐκατέρωθεν, τοῦ γραφείου (tablinum) καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ τοῦ ἐλληνικοῦ περιστελίου. Ἐσωτερικῶς εἶναι πλουσίως στολισμένη μὲ ζωγραφίας, μωσαϊκά, τάπητας καὶ ἐπιπλα κομψά. Αἱ πρὸς ἐνοίκιον οἰκίαι ἦσαν μὲ 3 ἢ 4 πατώματα.

Ἡ ἐνδυμασία. — Καὶ αὕτη τώρα εἶναι πολὺπλοκος καὶ πολυτελής, ἰδίως ἡ τῶν γυναικῶν.

Ἡ τροφή. — Καὶ αὕτη τώρα εἶναι ποικίλη καὶ τεχνικὴ.

Τώρα τὰ γεύματα εἶναι δύο τὸ ἄριστον (prandium) καὶ τὸ δεῖπνον (coena). Ἐπικρατεῖ δ' εἰς αὐτὰ τὸ κρέας καὶ οἱ ἰχθῦς. Αἱ αἴθουσαι τοῦ φαγητοῦ ἐλέγοντο triclinia. Ἐτρωγον δ' ἐξηπλωμένοι. Εἰς τὰ συμπόσια ἐφόρουν στεφάνους καὶ ἐτέρποντο μὲ μουσικοὺς καὶ χορευτάς.

11. Αἱ ἀσχολίαι καὶ τὰ ἥθη.

Ἦδη οἱ πλούσιοι Ῥωμαῖοι κατοικοῦν ὅλοι εἰς τὴν πόλιν. Τὴν προίαν δέχονται τοὺς πελάτας των, ἔπειτα πηγαίνουν εἰς τὴν ἀγοράν. Μετὰ μεσημβρίαν μεταβαίνουν εἰς τὰ λουτρά. Ἀλλὰ τὸ πλείστον τοῦ ἔτους ἔχουν ἐορτὰς καὶ πανηγύρεις καὶ θεάματα (ἄριστοδομίας, θηριομαχίας, ἀγῶνας μονομάχων, δραματικὰς παραστάσεις). Καὶ αἱ Ῥωμαῖαι δέσποναι ἤδη ἐξέρχονται ἐνδεδυμένα πολυτελῶς, μεταβαίνουν εἰς τὰ θεάτρα καὶ τὸν ἱππόδρομον καὶ τέλος σπηλλάγησαν διὰ νέου εἵδους γάμου τῆς ἀπολύτου δεσποτείας τοῦ συζύγου.

12. Ἐμπόριον, βιομηχανία, νομίσματα.

Μετὰ τὰς κατακτήσεις τὸ ἐμπόριον τῆς Ῥώμης ἠυξήθη τεραστίως. Τοῦτο μετήρχοντο οἱ Ῥωμαῖοι ἱππεῖς. Τὸ μικρὸν ὅμως ἐμπόριον ἐξησκέετο ὑπὸ δούλων καὶ ἀπελευθέρων. Ἦδη κατεσκευάσθησαν καὶ νομίσματα (as, sestertius, denarius). Ἡ βιομηχανία ὀλίγον ἀνεπτύχθη. Αἱ βιοτεχνίαι περιφρονοῦνται καὶ ἀσκοῦνται ὑπὸ ἀπελευθέρων καὶ δούλων.

13. Γράμματα καὶ τέχναι.

Καὶ τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ τὰς κατακτήσεις διὰ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, φιλοσόφων καὶ καλλιτεχνῶν.

Ἡ ποίησις. — Τὰ σπέρματα τῆς Ῥωμαϊκῆς ποιήσεως δὲν ἐπρόκοψαν, ἀλλ' ἡ λατινικὴ ποίησις καὶ ἐν γένει ἡ λογοτεχνία λαμβάνει μορφήν ἑλληνικὴν. Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν ἡ ἐκπαίδευσις τῶν νέων καὶ τὸ θέατρον. Διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων ἐχρησιμοποιοῦντο Ἕλληνες λόγιοι. Οὗτοι πρὸς διδασκαλίαν μὲν τῆς Ἑλληνικῆς μετεχειρίζοντο τὴν ἑλληνικὴν λογοτεχνίαν, πρὸς διδασκαλίαν δὲ τῆς λατινικῆς μετέφραζον τοὺς Ἕλληνας ποιη-

τάς. Ὡσαύτως δὲ διὰ τὰς δραματικὰς παραστάσεις οἱ θεατοῦναι μὴ ὑπαρχόντων ὁμοιαζῶν μετέφραζον ἑλληνικὰ δράματα καὶ ἰδίως κομφοδίας. Σὺν τῷ χρόνῳ τέλος κατὰ μίμησιν τῆς ἑλληνικῆς ἐδημιουργήθη καὶ λατινικὴ ποίησις. Ἐπισημότεροι ποιηταὶ εἶναι ὁ Λίβιος Ἀνδρόνικος, ὁ Γναῖος Ναίβιος, ὁ Κόιντος Ἄννιος, ὁ Πλαῦτος, ὁ Τερέντιος καὶ ὁ Λουκίλιος.

Ἡ πεζογραφία. — Αὕτη ἀνεπτύχθη βραδέως ἀλλὰ φυσικῶς, ἐκαλλιεροεῖτο δ' ὑπ' ἀνδρῶν τῆς ἀνωτέρας τάξεως. Πατὴρ τῆς λατινικῆς Ἱστοριογραφίας εἶναι ὁ Μ. Πόροκιος Κάτων.

Ἐπιστήμαι. — Ἡ μόνη ἀναπτυχθεῖσα ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ γραμματικὴ. Ῥητορικὴ καὶ φιλοσοφία δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη.

Ἡ τέχνη. — Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ προάγεται μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἰταλίας. Αὕτη μιμεῖται μὲν τοὺς Ἕλληνας εἰς τοὺς κίονας καὶ τὰ κιονόκρανα, μεταχειρίζεται ὅμως τὸν θόλον. Κατεσκευάζον δὲ πύλας, γεφύρας, ὑδραγωγεῖα, ναοὺς, στοὰς (βασιλικάς).

Εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἀναφέρονται διὰ τὰς τοιχογραφίας τῶν ὁ Θεοδότος καὶ ὁ Πακούβιος.

Ἡ γλυπτικὴ οὐδόλως προώδευσε. Ἡ Ῥώμη ὅμως ἦτο πλήρης ἀριστουργημάτων τῆς ἑλληνικῆς γλυπτικῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Κυριώτεραι χρονολογίαι

Οἱ Γράκχοι 133-121. — Ἰουγουρθικός πόλεμος 111-105. — Νίκα Μαρίου κατὰ Κίμβρων καὶ Τεντόνων 102-101. — Συμμαχικός πόλεμος-Σύλλας 91-98. — Α'. Μιθριδατικός πόλεμος καὶ Α'. ἐμφύλιος πόλεμος Μαρίου καὶ Σύλλας 88-84. — Β'. ἐμφύλιος πόλεμος Μαρίου καὶ Σύλλας 83-82. — Θάνατος τοῦ Σύλλας, Πομπήϊος 78. — Πόλεμος κατὰ Σερτωρίου 80-72. — Δουλικὸς πόλεμος 73-71. — Συνεννόησις Πομπήϊου καὶ Κράσσου 70. — Πειρατικὸς πόλεμος 70-67. — Β'. Μιθριδατικός πόλεμος 71-63. — Συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα 63. — Α'. Τριαρχία 60. — Κατάκτησις Γαλατίας ὑπὸ Καίσαρος 58-51. — Πόλεμος Πομπηίου καὶ Καίσαρος 49-48. — Ὁ Καίσαρ δικτάτωρ 46. — Δολοφονία τοῦ Καίσαρος 44. — Β' τριαρχία 43. — Σύγκρουσις Ὀκταβιανοῦ καὶ Ἀντωνίου 31. — Ὁ Ὀκταβιανὸς Αὐτοκράτωρ 31.

1. Οἱ Γράκχοι.

Ἡ μεταβολὴ τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ βίου καὶ ἡ συγκέντρωσις τῶν κτημάτων εἰς ὀλίγους ἐπέφεραν μεγάλην ἀνατροπὴν εἰς τὴν Ῥώμην. Οἱ εὐγενεῖς ἀπέβλεπον μόνον εἰς τὴν ἀπόκτησιν πλούτου. Ὁ λαὸς συγκεντρωθεὶς εἰς τὴν Ῥώμην ἔμενεν ἄεργος. Ὁ Μ. Πόρκιος Κάτων ἐπεχείρησε νὰ ἐπαναφέρῃ τὰ παλαιὰ ἦθη, ἀλλ' εἰς μάτην. Τὴν διανομὴν ἀγρῶν εἰς τοὺς ἀπόρους ἐπεχείρησαν οἱ ἀδελφοὶ Γράκχοι.

Τιβέριος Γράκχος. — Οὗτος γενόμενος δήμαρχος τὸ 133 εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν νόμον περὶ διανομῆς τῶν ἀγρῶν εἰς τὸν λαόν. Ἄλλ' ἡ ἀριστοκρατία ἀντέδρασε κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ τέλους ἐδολοφόνησεν αὐτόν.

Γάιος Γράκχος. — Καὶ οὗτος ἠκολούθησε τὰ ἔχνη τοῦ ἀδελφοῦ. Τὸ 122 γενόμενος δήμαρχος ἀνένεωσε καὶ συνεπλήρωσε τὸν νόμον τοῦ ἀδελφοῦ, προσέτι δὲ ἐζήτησε νὰ δοθοῦν εἰς ὅλους τοὺς Ἴταλοὺς τὰ δικαίωματα Ῥωμαίου πολίτου. Ἐκ τούτου οἱ εὐγενεῖς διέβαλον αὐτὸν εἰς τὸν λαόν. Τέλος κατόπιν ἐμφυλίου πολέμου, οἱ μὲν παδοὶ του ἐφονεύθησαν, αὐτὸς δ' ἠτύχησεν. Τὰ σχέδια τῶν Γράκχων ἐνανάγησαν. Ἐξοτὸς ἤρχισαν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι μεταξὺ δημοτικῶν καὶ ὀλιγαρχικῶν.

2. Μάριος καὶ Σύλλης.

Ὁ Γ. Μάριος ἔγινεν ἀρχηγὸς τῆς δημοτικῆς μερίδος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γ. Γράκχου. Ὁ Μάριος διεκρίθη κατὰ πρῶτον εἰς τὸν *Ἰουγουρθικὸν πόλεμον*. Ὁ Ἰουγούρθας ἐδολοφόνησε τοὺς νομίμους διαδόχους, ἵνα γίνῃ κύριος τοῦ βασιλείου τῆς Νοημιδίας. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐκήρυξαν κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον. Τοῦτον παρατεινόμενον διὰ τῶν δωροδοκιῶν τοῦ Ἰουγούρθα κατόρθωσε νὰ φέρῃ εἰς πέρας (105) ὁ Μάριος στρατολογήσας καὶ τοὺς ἀκτιμόνας.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ῥώμην ὁ Μάριος ἀνέλαβε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν *Κίμβρων καὶ Τευτόνων*, οἵτινες ἐληλάτουν τὴν Γαλατίαν καὶ Ἰσπανίαν. Ὁ Μάριος κατόρθωσε νὰ συντρίψῃ τοὺς κερχωρισμένους (102 καὶ 101).

Εἰς τὸν ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἰταλῶν ἐξαργέντα ὄμως

συμμαχικὸν πόλεμον ὡς ἀντιδημοτικὸν δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ μέρος ὁ Μάριος. Τοῦτον ἔφερεν εἰς πέρας νέος στρατηγὸς γενόμενος ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν ἀριστοκρατικῶν ὁ Σύλλας.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου ὁ Μάριος καὶ Σύλλας ἤλθον εἰς σύγκρουσιν. Ἀφορισμῶν ἔδωκεν ἡ ἀνάθεσις εἰς τὸν Σύλλαν τοῦ Μιθριδατικοῦ πολέμου. Ὁ Μάριος ἐκίνησε στάσιν κατὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν. Ἄλλ' ὁ Σύλλας ἐπειθὼν μετὰ τοῦ ἐτοίμου πρὸς ἐκστρατείαν στρατοῦ νικᾷ τὰ σίγη τοῦ Μαρίου, καὶ αὐτὸν ἀναγκάζει νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς. Μετὰ τοῦτο δὲ ἀπέρχεται εἰς τὸν κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πόλεμον.

Α' Μιθριδατικὸς πόλεμος. — Ὁ βασιλεὺς τοῦ Πόντου Μιθριδάτης Γ' ἐπαυξήσας τὸ βασίλειον του εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου ἠθέλησε νὰ ἐπεκτείνῃ αὐτὸ καὶ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἐκυρίευσεν λοιπὸν τὰ βασίλεια τῆς Παφλαγονίας, Καπαδοκίας καὶ Βιθυνίας καὶ ἐπροκάλεσεν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐπαρχίας Ἀσίας, οἵτινες καὶ ἔσφαξαν τοὺς ἐκεῖ Ῥωμαίους καὶ προσετέθησαν εἰς τὸν Μιθριδάτην. Μετὰ τοῦτο δ' ἐξεγείρει καὶ τοὺς Ἕλληνας τῆς κυρίως Ἑλλάδος εἰς ἐπανάστασιν καὶ αὐτὰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ἀποστέλλει ἐκεῖ στρατὸν καὶ στόλον. Συγχρόνως τέλος γίνεται δι' ἄλλου στρατοῦ κύριος τῆς Μακεδονίας. Τότε ὁ Σύλλας ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ἠπειρὸν μὲ 30 χιλ. πεζοὺς καὶ 3 χιλ. ἵππεῖς. Ἐκεῖθεν ἔρχεται καὶ πολιορκεῖ τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ, ὡς μετὰ ἓν ἔτος κυριεύει (86). Νικήσας δὲ νέους στρατοὺς τοῦ Μιθριδάτου εἰς τὴν Βοιωτίαν παρὰ τὴν Χαιρώνειαν καὶ παρὰ τὸν Ὀρχομενὸν τρέπεται πρὸς τὴν Ἀσίαν. Ἐνταῦθ' ἀσπάζεται συνθήκην μετὰ τὸν Μιθριδάτην ὑποσιάντα ἄλλην ἦσαν ὑπ' ἄλλου Ῥωμαικοῦ στρατοῦ καὶ ἀναγκάζει αὐτὸν νὰ ἀφήσῃ ὅλας του τὰς κτήσεις. Μετὰ τὴν καθυπόταξιν τοῦ Μιθριδάτου ὁ Σύλλας σπεύδει εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἐπάροδος καὶ θάνατος τοῦ Μαρίου. — Εἰς τὴν Ῥώμην ὁ Μάριος ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ Σύλλα εἶχε γίνει κύριος αὐτῆς καὶ κηρυχθεὶς ὑπατος ἠτοιμάζετο νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ Σύλλα. Αἴφνης ὅμως ἀπέθανεν ἀφήσας τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν θετὸν υἱὸν του Μαρίων καὶ τὸν φίλον του Κίνναν.

Ὁ Σύλλας διζιτάτωρ. — Τότε ὁ Σύλλας ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν καὶ ἔγινε κύριος τῆς Ῥώμης. Ἀνακηρυχθεὶς δὲ διζιτάτωρ

προέβη εις τὰς περιφήμους προγραφάς και ἀναδιοργάνωσε τὸ πολίτευμα καταστήσας τὴν σύγκλητον πανίσχυρον.

3. Πομπήϊος και Καίσαρ.

Ὁ Πομπήϊος. — Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σύλλα (78) οἱ δημοκρατικοὶ ὑπὸ τὸν Λέπιδον συναθροίσαντες στρατὸν ἀπήτησαν παρὰ τῆς συγκλήτου τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν δικαιωμάτων τῶν δημάρχων. Ἄλλ' ὁ νέος ἀρχηγὸς τῶν ἀριστοκρατικῶν Πομπήϊος διεσχόρησεν αὐτοὺς και ἔγινε κύριος τῆς καταστάσεως. Μετὰ τοῦτο δ' ἔφερεν εἰς πέρας εὐτυχῆς 4 πολέμους.

1) τὸν ἐναντιὸν τοῦ Σερωτίου (72) ὑπαρχηγοῦ τοῦ Μαρίου, ὅστις ἐν Ἰσπανίᾳ ἔσχημάτισεν ἰδιαιτερόν κράτος, εἰς μάτην δ' εἶχε σταλῆ κατ' αὐτοῦ ῥωμαϊκὸς στρατός. Ὁ Πομπήϊος ἦλθεν εἰς Ἰσπανίαν, ὅτε ὁ Σερωτίος εἶχε δολοφονηθῆ, ἐπομένως ἔγινεν εὐκόλως κύριος αὐτῆς.

2) τὸν δουλικόν, καθ' ὃν οἱ δοῦλοι ἐπανεστάτησαν ὑπὸ τὸν Σπάρτακον, ἀλλ' ἐνίκηθησαν και διεσκορπίσθησαν ὑπὸ τοῦ Κράσσου. Στίφος τούτων φευγόντων συναντήσας ὁ Πομπήϊος κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἐξ Ἰσπανίας κατέσφαξε. Ἐκ τούτου ἐθεωρήθη ὡς τελειώσας τὸν πόλεμον. Τότε ὁ Πομπήϊος συνεννοηθεὶς μὲ τὸν Κράσσον κατήγγησαν τοὺς νόμους τοῦ Σύλλα και ἐπανέφεραν τὴν ἰσχὴν τῶν δημάρχων.

3) τὸν πειρατικόν, ὃν κατόρθωσε νὰ φέρῃ εἰς πέρας ἐντὸς 3 ἐτῶν και νὰ καθαρίσῃ τὴν μεσόγειον ἀπὸ τοῦς πειρατὰς.

4) τὸν β'. Μιθριδατικὸν πόλεμον. Ὁ Μιθριδάτης κατατίσας στρατὸν κατέκτησε και πάλιν τὰ βασίλεια τῆς Μ. Ἀσίας και προσέβαλε τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀσίας. Ὁ Λούκιλος σιαλεὶς εἶχε νικήσει και αὐτὸν και τὸν γαμβρόν του Τιγράνην, πρὸς ὃν ὁ Μιθριδάτης κατέφυγε. Ἄλλ' ἀναληθύντος κατοπιν τοῦ Λουζούλλου ὁ Μιθριδάτης ἀνέκτησε τὸ βασίλειόν του. Τότε ἐπελθὼν κατ' αὐτοῦ ὁ Πομπήϊος τὸν κατενίκησε και τὸν ἠνάγκασε νὰ ζητήσῃ εἰρήνην. Μετὰ τοῦτο μετεβλήθησαν εἰς ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας τὰ βασίλεια τῆς Συρίας και τῆς Βιθυνίας μετὰ τοῦ Πόντου. Ὁ Μιθριδάτης δὲ στασιάζωντος τοῦ υἱοῦ του Φαρνάκη ἠτύοκτόνησε (63).

Συντομοσία τοῦ Κατίλνα. — Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον (63)
Α. Χωραφᾶ — Περίληψις Ἱστορίας Β' γυμνασίου. 3

ἔγινεν ἐν Ῥώμῃ ἡ συννομοσία τοῦ Κατλίνα ὑπὸ διεφθαρμένων νέων διὰ νὰ γίνουσι κύριοι τῆς Ῥώμης. Ταύτην ἀπεκάλυψε καὶ κατέπνιξε ὁ τότε ἕπατος Κικέρων.

Ὁ Καῖσαρ καὶ ἡ πρώτη τριαρχία. — Ὁ Πομπηῖος ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην συνεννοήθη μετὰ τοῦ Κράσσου καὶ τοῦ ἀνεπιτοῦ τοῦ Μαρίου Γ. Καῖσαρος καὶ ἀπέτελεσαν τὴν πρώτην τριαρχίαν. Καὶ ὁ μὲν Κράσσος ἀνέλαβε τὸν κατὰ τῶν Πάρθων πόλεμον, ὅπου καὶ πολεμῶν ἐφρονεῦθη. Ὁ Πομπηῖος ὀνομάσθη ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Ἰσπανίᾳ στρατοῦ, ἀλλὰ δὲν ἀφῆκε τὴν Ῥώμην. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἔγινεν ἕπατος καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀρχῆς του ἔλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Γαλατίας. Ἐνταῦθα ὁ Καῖσαρ δι' ὀκταετοῦς πολέμου καθυπέταξεν ὅλην τὴν Γαλατίαν καὶ ἀπέκτησε μεγάλην στρατιωτικὴν δόξαν (58-51).

Σύγκρουσις Πομπηίου καὶ Καίσαρος. — Ὁ Πομπηῖος ἐν Ῥώμῃ ἐκ φθόνου πρὸς τὸν Καῖσαρα ἀντέπραξε πρὸς αὐτόν. Ὁ Καῖσαρ ἐπῆλθε κατὰ τῆς Ῥώμης. Ὁ Πομπηῖος ἀνευ στρατοῦ φεύγει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Καῖσαρ τακτοποιήσας τὰ ἐν Ῥώμῃ σπεύσας εἰς τὴν Ἰσπανίαν νικᾷ καὶ διασκορπίζει τοὺς στρατοὺς τοῦ Πομπηίου. Ἐπειτα σπεύδει εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νικᾷ τὸν Πομπηῖον εἰς Φάρσαλα. Ὁ Πομπηῖος φυγὼν εἰς Αἴγυπτον δολοφονεῖται κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως.

Ὁ Καῖσαρ ἐξ Ἑλλάδος ἐπορεύθη εἰς Αἴγυπτον, ὅπου διέταξε νὰ συμβασιλεύῃ ἡ ἀδελφὴ τοῦ βασιλέως Κλεοπάτρα. Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν βασιλέα ἐξεγερθέντες ἐπολιόρκησαν αὐτὸν εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ἐκ τῆς πολιορκίας ἐσώθη ὁ Καῖσαρ μόνον κατόπιν βοηθείας ἐξ Ἀσίας.

Ἐπειτα ὁ Καῖσαρ ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Φαρνάκη τοῦ υἱοῦ τοῦ Μιθριδάτου καὶ ἐπεράτωσε τὸν πόλεμον εἰς 5 ἡμέρας.

Ἐπειτα ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην ἐτρόπη εἰς τὴν Ἀφρικήν καὶ κατετρόπωσεν ἐν Θάμῳ τοὺς ἐκεῖ στρατηγούς τοῦ Πομπηίου (46), τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος εἰς τὴν Ἰσπανίαν κατετρόπωσε τοὺς υἱοὺς τοῦ Πομπηίου Γναῖον καὶ Σέξτον.

Δικτατορία τοῦ Καίσαρος. — Κύριος τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ κόσμου ἤδη ὁ Καῖσαρ ὀνομάσθη ἰσόβιος δικτάτωρ καὶ συνέκρινε εἰς ἑαυτὸν ὅλας τὰς ἐξουσίας. Ὁ Καῖσαρ ὡς τοιοῦτος ἀποκατέστησε τὴν ἡσυχίαν τοῦ κράτους καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ διένειμεν εἰς τοὺς ἀπόρους γαίας. Διὰ τοῦ Σωσιγένους

δὲ μετερούθμισε τὸ ἡμερολόγιον. Ἐν γένει ἀπέβη δεσπότης ἐδωρογετιζός. Ἄλλ' οἱ εὐγενεῖς ἐθεώρουν αὐτὸν τύραννον καὶ διὰ συνωμοσίας ἐδολοφόρησαν αὐτὸν (44. Βροῦτος).

4. Ὀκταβιανὸς καὶ Ἀντώνιος.

Ἡ δευτέρα τριαρχία. — Ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Καίσαρος ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ ὁ Ἀντώνιος. Κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ Καίσαρος τόσον ἐξηρέθησε τὰ πλήθη, ὥστε οἱ δολοφόνοι αὐτοῦ ἠναγκάσθησαν νὰ φύγουν ἐκ τῆς Ῥώμης καὶ ὁ Ἀντώνιος ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἦλθεν εἰς Ῥώμην ὁ ἀνεπίδός τοῦ Καίσαρος Ὀκταβιανός, ὅστις ἐκολάκευσε καὶ τοὺς παλαιούς στρατιώτας τοῦ Καίσαρος καὶ τὴν σύγκλητον. Ἡ σύγκλητος τότε ἐκήρυξεν ἐκτὸς νόμου τὸν Ἀντώνιον καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν Ὀκταβιανὸν νὰ τὸν πολεμήσῃ. Ὁ Ὀκταβιανὸς ἐνίκησε τὸν Ἀντώνιον, ἀλλὰ βλέπων κατόπιν δυστροποῦσαν τὴν σύγκλητον συνεννοεῖται μετὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῦ Λεπίδου καὶ ἰδρύουν τριαρχίαν (τὴν δευτέραν). Τότε ἤρχισαν αἱ προγραφαὶ (Κικέρων). Μετ' αὐτὰς ὁ Ὀκταβιανὸς καὶ Ἀντώνιος ἐπέρχονται κατὰ τῶν συνωμοτῶν Βρούτου καὶ Κασσίου καὶ νικῶσιν αὐτοὺς εἰς Φιλίππους (42). Μετὰ τοῦτο ὁ μὲν Ἀντώνιος ἀπῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ὑπὸ τὰ θέληττα τῆς βασιλείσεως Κλεοπάτρας παρεδόθη εἰς τὰς ἡδονάς, ὁ δὲ Ὀκταβιανὸς εἰς τὴν Ῥώμην. Ὁ Λέπιδος κατέθεσε τὴν ἀρχήν.

Σύγκρουσις Ἀντωνίου καὶ Ὀκταβιανοῦ. — Ὁ Ὀκταβιανός, ἵνα εὖρη ἀφορμὴν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Ἀντωνίου, κατηγορήσεν αὐτὸν ὅτι ἐσκέπετο νὰ δωρήσῃ ἐπαρχίας τοῦ Κράτους εἰς τοὺς υἱοὺς τῆς βασιλείσεως καὶ ἐκήρυξε κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον. Ὁ ἀγὼν ἐκρίθη εἰς τὴν παρὰ τὸ Ἄκτιον ναυμαχίαν, καθ' ἣν ὁ Ἀντώνιος καὶ ἡ Κλεοπάτρα ἠττήθησαν (31). Ὁ Ὀκταβιανὸς τοὺς κατεδίωξεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ αυτοκτονήσουν. Μετὰ τοῦτο καταστήσας τὴν Αἴγυπτον ἐπαρχίαν ῥωμαϊκὴν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην μόνος κύριος τοῦ κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ.

Κυριώτερα χρονολογία

Θάνατος Αύγουστου 14 μ. χ. — Οί εκ τού οίκου τού Αύγουστου Αυτοκράτορες 14-68. — Οί Φλάβιοι 70-96. — Οί Αντωνίνοι 96-192. — Ή στρατιωτική αναρχία 192-268. — Απονομή υπό Καρκαίλλα τού δικαιώματος τού Ρωμαίου πολίτου εις όλους τους ελευθέρους κατοίκους τών επαρχιών 212. — Οί Ήλλυριοι Αυτοκράτορες 268-305.

Ι. Οκταβιανός Αύγουστος.

Ο Οκταβιανός δέν ώνομάσθη δικτάτωρ, αλλά imperator και augustus και συνεζέντωσαν εις έναντόν όλην την έξουσίαν. Όλοι όμως αί άρχαί ώφίσταντο κατά τόπους.

Ο Αύγουστος κατά τόν χρόνον τής άρχής του έφερεν εις την Ρώμην την τάξιν και την ευημερίαν και έπλήρωσε την πόλιν μνημείων. Συνεργάτας είχε τόν Αγρίππαν και τόν Μαιζήναν.

Πρό πάντων όμως ώφειλήθησαν αί επαρχία. Ήσφαλίσθησαν από έχθρικών επιδρομών, διότι εις τά σύνορα (Ρήνος, Δούναβις, Ευφράτης, Ήρημοι Ασίας και Αφρικής) έγκατεστάθησαν 400 χιλ. στρατού εις μόνιμα στρατόπεδα. Έξ άλλου δέν κατεπίεζοντο πλέον υπό άνθυπάτων, διότι διοικούντο υπό ύπαίλιλων μισθοτών υπευθύνων ενόπιον τού αυτοκράτορος (pax Romana)

Περισσότερον όλων ώφειλήθησαν αί πόλεις τής κυρίας Έλλάδος. Κατά τούς έμφύλιους πολέμους αύται έτάσσοντο με τους ήττημένους, αλλά έσυγχωρούντο χάριν τής προγονικής δόξης. Μάλιστα ο Καίσαρ έκτισε την Κορινθον, ο δε Οκταβιανός την Νικόπολιν. (Στοι άρχηγέτιδος έν Αθήναις). Έπειδή δε έλειπαν οι έμφύλιοι πόλεμοι, ανέλαβον οικονομικώς. Έπειτα αί Αθήναι, ή Σπάρτη και πολλά άλλα πόλεις έθεωρούντο ελεύθεραι και σύμμαχοι τών Ρωμαίων.

Ὁ Διόγουστος ἀπέθανεν 66 ἐτῶν (14 μ.χ.) (Μαυσολεῖον Ἀυγούστου).

2. Οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ἀυγούστου αὐτοκράτορες.

Τιβέριος υἱὸς τῆς συζύγου του Λιβίας. Ἦτο βίαιος καὶ τυραννικός, ἀλλὰ διὰ τοὺς εὐγενεῖς. Ὁ λαὸς ἦτο εὐχαριστημένος (14-37).

Καλιγόλας υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Τιβερίου Γερμανικοῦ. Κατ' ἀρχὰς ἦτο καλός, κατόπιν πάσχων ἐξ ἐπιληψίας ἔγινε παράφρων (37-41). Ἀπέθανε δολοφονηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν πραιτωριανῶν Χαιρέα.

Κλαύδιος ἀδελφὸς τοῦ ἀδελφοῦ Γερμανικοῦ, γέρον ἀποβλακωμένος ἀνακηρυχθεὶς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀντὶ γενναίας ἀμοιβῆς. Ἀπέθανε δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τῆς συζύγου του Ἀγριππίνης, κόρης τοῦ Γερμανικοῦ (41-54).

Νέρων υἱὸς τῆς Ἀγριππίνης, Ματαιόδοξος ὑποκριτὴς αἰμοδιψῆς (πυρκαϊὰ Ῥώμης, καλλιτεχνικὴ περιοδεία εἰς Ἑλλάδα). Κατόπιν στάσεως τοῦ στρατοῦ τῶν συνόρων ἠττοκτόνησεν (54-68).

Οἱ διάδοχοι τοῦ Νέρονος. — *Γάϊβας* 73 ἐτῶν, Ὀθων, Βιτέλλιος (68-70), Βεσπασιανός, ἀνακηρυχθέντες ὑπὸ διαφόρων στρατῶν.

3. Οἱ Φλάβιοι.

Βεσπασιανός (70-79) ἀπλοῦς, ἐργατικὸς καὶ οἰκονόμος. Ἀναδιοργάνωσε τὰ οἰκονομικά, ἀποκατέστησεν ἐν τῷ στρατῷ τὴν πειθαρχίαν καὶ κατέστειλεν ἐπαναστάσεις Γερμανῶν καὶ Ἰουδαίων.

Τίτος υἱὸς τοῦ Βεσπασιανοῦ, δίκαιος καὶ ἀγαθὸς (79-81) (ἐκρηξίς Βεζουβίου).

Δομιτιανός υἱὸς τοῦ Βεσπασιανοῦ (81-96). Κατ' ἀρχὰς διοίκησε καλῶς. Μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν ὅμως συνωμοσίας τινὸς ἐναντίον του κατέστη καχύποπτος, σκληρὸς, ἀδίκος καὶ ἰδιότροπος. Ἀπέθανε δολοφονηθεὶς.

4. Οἱ Ἀντωνῶνοι.

Νέρβας (96-98) συγκλητικός ἐκλεχθεὶς ὑπὸ τῆς συγκλήτου. Τραϊανὸς (98-117) στρατηγὸς υἱοθετηθεὶς ὑπὸ Νέρβα. Ἄριστος στρατηγὸς καὶ κυβερνήτης. Ἀπέκρουσε Λάκας καὶ Πάρθους. Κατεσκεύασε μεγάλα ἔργα καὶ ἐνεθάρρυνε τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον, τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Ἰδρυσε πρῶτος οὐρανοτροφεῖον. Ἐπλήρωσε δὲ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις εὐεργεσιῶν.

Ἀδριανὸς (117-138) υἱοθετηθεὶς ὑπὸ Τραϊανοῦ. Αὐτοκράτωρ φιλειρηνικός, καλλιτέχνης καὶ λόγιος. Περιηγήθη ὅλον τὸ κράτος ἀνορθῶνων ἐρείπεια, ἀνεγείρων μνημεῖα, ἰδίως εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὰς Ἀθήνας δὲ ἐπισκέφη πεντάκις καὶ ἔκαμιν εἰς αὐτὰς μεγάλας δωρεὰς καὶ ἔτισε πολλὰ κτίρια (Ναὸς Ἡρας καὶ Διός, ἱερὸν ὅλων τῶν θεῶν, γυμνάσιον, Στοὰ μὲ βιβλιοθήκην, ναὸς Ὀλυμπίου Διός, Ἀδριάνειον, Ἄμφις Ἀδριανοῦ), ἀργάνας τὴν διοίκησιν καὶ καθώρισεν ὑπαλληλικὴν ἱεραρχίαν καὶ κατήρτισε τὸ edictum perpetuum.

Ἀντωνῶνος ὁ εὐσεβὴς (138-161) υἱοθετηθεὶς ὑπὸ Ἀδριανοῦ, ἐνάρετος αὐτοκράτωρ.

Μάρκος Ἀδρηλίος (161-178). Φιλόσοφος αὐτοκράτωρ, ἀγαθὸς καὶ ἀφιλοκερδὴς. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπέδειξε μεγάλην εὐνοίαν. Ὑπερήσπισε τὸ κράτος εἰς τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Δούναβιν, καὶ ἀπέθανεν ἐν ἐκστρατεῖᾳ εἰς τὴν Βιέννην.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἔζησεν ἐν Ἀθήναις ὁ βαθύπλουτος Ἡρόδης ὁ Ἀττικός. Οὗτος καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἔκτισε διάφορα κτίρια, εἰς τὰς Ἀθήνας δὲ στάδιον καὶ ᾠδεῖον.

Κόμμοδος υἱὸς τοῦ Μάρκου Ἀδρηλίου (178-192). Οὗτος ὑπῆρξε τύραννος αἱματηρὸς καὶ ἀπέθανε δολοφονηθεὶς.

δ. Οἱ ἐξωτερικοὶ πόλεμοι ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι τῶν Ἀντωνίνων.

Εἰς τὰ σύνορα τοῦ Κράτους οἱ πόλεμοι ἐξηκολούθησαν καὶ ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀλλ' οὗτοι τώρα εἶναι ἀμυντικοί.

Οἱ εἰς τὸν Πῆγον πόλεμοι. — Ἐπὶ Αὐγούστου ὁ Δροῦσος

εἶχε κατακτήσει ὅλην τὴν μέχρις Ἄλβιος χώραν, ἀλλ' ὁ Οὐάρως περικυκλωθεὶς κατεστράφη εἰς τὸν Τευτοβούργειον δρυμόν.

Ἐπὶ τοῦ Τιβερίου ὁ Γερμανικὸς κατενίκησε πάλιν τοὺς Γερμανοὺς. Ἄλλ' ἐπὶ τῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νέρωνος ταραχῶν εἰσέβαλον καὶ πάλιν εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν. Ὁ Δομιτιανὸς τοὺς κατεπολέμησεν. Ὁ δὲ Τραϊανὸς τοὺς ἠνάγκασε νὰ ἡσυχάσουν.

Οἱ εἰς τὸν ἄνω Δούναριν πόλεμοι. — Ἐπὶ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου οἱ Κουάδοι καὶ Μαρομάννοι ὄρμησαν κατὰ τῆς Ἰταλίας. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ πολλὰς ἐκστρατείας τοὺς ἀπέκρουσεν.

Οἱ εἰς τὸν κάτω Δούναριν πόλεμοι. — Οἱ Λάκες εἰσέδυσαν εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν ἐπὶ Δομιτιανοῦ. Ὁ Τραϊανὸς διὰ πολέμου ὃ ἐτῶν ἐκυρίευσεν τὴν Δακίαν καὶ ἐγκατέστησεν ἐκεῖ πολυαρίθμους ἀποίκους Ῥωμαίους (ἐξ αὐτῶν τὸ ὄνομα Ῥουμανίαι καὶ ἡ Ῥουμανικὴ γλῶσσα).

Οἱ εἰς τὴν Ἀρατολήν πόλεμοι. — Οἱ Πάρθοι διαρκῶς ἐξήτουν νὰ διαβούν τὸν Εὐφράτην. Ὁ Βεσπασιανὸς, ὁ Τραϊανὸς καὶ ὁ Μάρκος Αὐρήλιος ἐπολέμησαν ἐναντίον των (Ἀποστασία Ἰουδαίων, ἄλωσις Ἱερουσαλήμ ὑπὸ Τίτου).

6. Ἡ στρατιωτικὴ ἀναρχία.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κομμόδου ἐπεκράτησεν εἰς αἶον ἀναρχία. Οἱ πραιτωριανοὶ καὶ ἕκαστος στρατὸς τῶν συνόρων ἀνεκίρηντον χάριν τῶν δώρων ἰδίου αὐτοκράτορος, οἷτινες ἐπολέμουν μεταξύ των μέχρις ἐπικρατήσεως τοῦ ἐνός. Τινὲς ἐξ αὐτῶν εἶναι οἱ Περίναξ, Δίδιος Ἰουλιανός, Σεπτίμιος Σεβήρος, Καρακάλλας, Ἐλεγάβαλος, Ἀλέξανδρος Σεβήρος.

7. Αἱ βαρβαρικαὶ ἐπιδρομαί.

Ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους ἐποφελήθησαν οἱ βάρβαροι, ἵνα εἰσβάλουν εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν.

Οἱ Γερμανοὶ διήλθον εἰς τὴν Ἑλβετίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν μέχρι Μεδιολάνου.

Οἱ Φράγκοι ἐληλάτησαν τὴν Γαλατίαν καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἰσπανίαν.

Οἱ Γότθοι διέβησαν τὸν Δούναβην καὶ ἐπανελημμένοι ἐλειπώθησαν Μοισίαν, Θράκην, Μακεδονίαν, Ἰλλυρίαν καὶ διὰ πλοιαρίων δὲ κατέλαβον τὸ Βυζάντιον, εἰσέπλευσαν εἰς τὴν Προποντίδα καὶ κατέστρεψαν τὴν Κύζικον καὶ διαπεράσαντες εἰς τὸ Αἰγαῖον ἐλεημάτησαν τὰς ἀκτὰς αὐτοῦ, ἦλθον εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐκυρίευσαν καὶ τὰς Ἀθήνας. Ἄλλ' ὁ Δέξιππος μὲ πόλιτας ἐξεδιώξεν αὐτούς. Τότε καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐξεγεροθέντες τοὺς κατέστρεψαν (267). Τὸ 270 καὶ πάλιν ἐπηνήλθον διὰ θαλάσσης, ἀλλὰ καὶ πάλιν κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ ῥωμαϊκοῦ στόλου καὶ τῶν ἐγχωρίων.

Οἱ Πέρσαι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀποτινάξαντες τὸν ζυγὸν τῶν Πάρθων ἴδουσιν τὸ δεύτερον Περσικὸν κράτος. Μετὰ τοῦτο δ' ἤρχισαν μακροὺς πολέμους κατὰ τῶν Ῥωμαίων, καθ' οὓς ἐκυρίευσαν τὴν Συρίαν καὶ Καππαδοκίαν. Ἡ αὐτοκρατορία τότε ἐσώθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Παλμύρας Ὀδενάθου, ὁ ὁποῖος κατενίκησε τοὺς Πέρσας καὶ κατεδιώξε μέχρι Κτησιφώντος. Ἀλλὰ ἡ διαδεχθεῖσα αὐτὸν σύζυγός του Ζηνοβία, περίφημος διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἑλληνιστὴν μόρφωσιν, ἔχουσα σύμβουλον τὸν Ἕλληνα Λογγίνον ἐπωφεληθεῖσα ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους ἐκυρίευσεν τὴν Συρίαν, τὴν Αἴγυπτον καὶ πλείστας χώρας τῆς Ἀσίας. Ἐναντίον τῆς ἐπὶ ἦλθεν ὁ κατόπιν αὐτοκράτωρ Ἀδρημιανὸς (273), τὴν κατενίκησε καὶ συνέλαβεν αἰχμαλώτους καὶ αὐτὴν καὶ τὸν Λογγίνον. Ἡ Παλμύρα κατεστράφη.

8. Οἱ Ἰλλυριοὶ αὐτοκράτορες.

Ἡ Ῥώμη ἐσώθη, ἀπ' οὗτου τὸν θρόνον ἤρχισαν νὰ καταλαμβάνουν στρατηγοὶ ἐξ Ἰλλυρίας. Τοιοῦτοι ἦσαν :

Ὁ Κλαύδιος (268-270) νικήσας δις τοὺς Γότθους.

Ὁ Ἀδρημιανὸς (270-275) ὁ νικητὴς τῆς Ζηνοβίας.

Ὁ Πρόβος (276-282) ἀπαλλάξας τὴν Ῥώμην ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Φράγκων καὶ ἄλλων Γερμανῶν.

Ὁ Διοκλήτιανὸς (285-305). Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ Τετραρχία. Λόγω τῆς ἐκτάσεώς της ἡ αὐτοκρατορία ἦτο δύσκολος πρὸς φύλαξιν. Προσέλαβε λοιπὸν ὁ Διοκλήτιανὸς συνάρχοντα τὸν Μαξιμιλιανὸν καὶ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν τὴν Δύσιν μὲ ἕδραν τὸ

Μεδιόλανον, αὐτὸς δ' ἐκράτησε τὴν Ἀνατολὴν μὲ ἔδραν τὴν Νικομήδειαν. Καὶ οἱ δύο εἶχον τὸν τίτλον τοῦ Αὐγούστου. Ἐκείσετος ὅμως προσέλαβε καὶ ἓνα βόηθόν μὲ τὸν τίτλον τοῦ Καίσαρος, οἱ ὁποῖοι προσωρίζοντο καὶ ὡς διάδοχοι. Τοιοῦτοι ἔγιναν ὁ Κωνσταντῖος ὁ Χλωρὸς καὶ ὁ Γαλέριος.

Συγχρόνως ὁ Διοκλητιανὸς ἔλαμε νέαν διαίρεσιν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους καὶ ἔδωκεν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα τὸν αὐταρχικὸν του χαρακτῆρα καταργήσας τοὺς δημοκρατικούς τύπους.

Μετὰ ταῦτα ἔπεισε τὸν Μαξιμιλιανὸν νὰ παραιτηθῶν, ἵνα ἴδουν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ συστήματός του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Ο ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ι. Τὸ πολίτευμα.

Κατὰ τύπους ὑφίσταται ἡ δημοκρατία. Ἀλλὰ τότε ὁ δῆμος ἀντὶ νὰ κατανέμη τὴν ἐξουσίαν εἰς πολλοὺς ἐπιφανεῖς ἀρχοντας παραχωρεῖ αὐτὴν ἰσοβίως εἰς ἓνα αὐτοκράτορα (imperator), τὸν ὁποῖον μετὰ τὸν θάνατον του ἡ σύγκλητος ἢ κατατάσσει εἰς τοὺς θεοὺς, ἂν ἐπιδοκιμάξῃ τὰς πράξεις του, ἢ τὸν ἀποδοκιμάξῃ. Οὕτω ἰδρύθη νέα λατρεία, ἡ τῶν αὐτοκρατόρων, ἡ ὁποία ἐχρησίμευε καὶ ὡς ἠθικὸς δεσμὸς ὄλων τῶν μερῶν τοῦ κράτους.

Ἡ διαδοχὴ κατὰ τύπους δὲν ἦτο κληρονομικὴ, διότι ἡ ἀρχὴ ἀνετίθετο δῆθεν ἐπὶ τοῦ δήμου. Πράγματι ὅμως ἕκαστος αὐτοκράτωρ ἐξέλεγε τὸν διάδοχόν του. Τοῦτο ἐπισημοποίησε καὶ κατὰ τύπους ὁ Διοκλητιανός.

Ἡ σύγκλητος ἀπέβη σώμα συμβουλευτικόν, αἱ δὲ ἐκκλησίαι τοῦ δήμου εἶχον καταργηθῆ.

2. Διοικήσεις τῶν ἐπαρχιῶν.

Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας αὐταὶ διοικοῦνται ὑπὸ δύο ἀντιπροσώπων τοῦ αὐτοκράτορος, ἑνὸς διὰ τὸν στρατὸν καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἑνὸς διὰ τοὺς φόρους. Ἐσωτερικῶς αὐτοδιοικοῦνται, ὅταν δὲ εἶχον παράπονα κατὰ τοῦ διοικητοῦ, ἀνεφέροντο εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἐδικαιοῦντο. Λόγω τῆς ἐπικρατούσης εἰρήνης αἱ ἐπαρχίαι ἐπλούτιζον καὶ εὐδαιμόνου.

3. Τὰ στρατιωτικά.

Στρατοὶ ὑπῆρχον μόνον εἰς τὰ σύνορα. Ἐνταῦθα εἶχον μόνιμα στρατόπεδα, τὰ ὁποῖα κατὰ μικρὸν μετεβλήθησαν εἰς πόλεις. Ὁ Ῥωμαϊκὸς στρατὸς ἀνήρχετο εἰς 30 λεγεῶνας, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἀποτελεῖτο ἐξ 6100 πεζῶν καὶ 726 ἵππῶν καὶ ἐστρατολογεῖτο ἐκ τῆς Ἰλλυρίας, τῆς Θρακίας καὶ τῶν παραμεθορίων ἐπαρχιῶν. Πλήν τῶν λεγεῶνων ὑπῆρχον καὶ ἰσάριθμοι ἐπίκουροι στρατολογοῦμενοι ἐκ βαρβάρων. Ἡ Ῥώμη καὶ ἡ Ἰταλία ἐξηρέθησαν τῆς στρατολογίας.

4. Τὸ δίκαιον.

Τὰ πραιτωρικά διατάγματα ἐτακτοποιήθησαν ἐπὶ Ἀδριανοῦ διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ edictum perpetuum. Τοῦτο συμπληρώθη ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνων διὰ νέων αὐτοκρατορικῶν διαταγμάτων. Παρὰ ταῦτα ἐδόθη ἰσχὺς νόμων καὶ εἰς τὰς γνωμοδοτήσεις τῶν νομομαθῶν. Τὸ δίκαιον ὅμως τοῦτο πλέον δὲν εἶναι τὸ αὐστηρὸν τῶν Ῥωμαίων, διότι ἐπέδρασαν ἐπ' αὐτοῦ τὰ ἔθιμα τῶν διαφόρων λαῶν καὶ ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία.

5. Τὰ οἰκονομικά.

Ἐσοδα τοῦ κράτους μέχρις Αὐγούστου ἦσαν τὰ τῶν δημοσίων κτημάτων, τῶν ἀποθησαζόντων ἀνευ κληρονομῶν, τῶν δημεύσεων καὶ προστίμων, τοῦ ἐγγάμου φόρου τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ κεφαλικοῦ καὶ τελωνειακοῦ φόρου.

Ἐπὶ Αὐγούστου προσετέθη ὁ φόρος ἐπὶ τῶν πωλουμένων, τῶν κληρονομῶν καὶ τῆς ἀξίας τῶν δούλων. Βραδύτερον ὁ

Καραγάλλας πρὸς ἀΐξισιν τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν κατέστησεν ὅλους τοὺς ὑπηκόους ῥωμαίους πολίτας.

6. Τὸ ἐμπόριον.

Τὸ ἐμπόριον τῆς Ῥώμης λόγῳ τῆς ἀυξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς (2 ἔκ.) ηὔξηθη τεραστίως, διηκολύνετο δὲ διὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῶν στρατιωτικῶν ὁδῶν. Κατέστη λοιπὸν ἡ Ῥώμη τὸ ἐμπορικὸν κέντρον ὅλου τοῦ κόσμου.

7. Τὰ γράμματα.

Ἀπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων μέχρις Ἀυγούστου. — Ἡ μίμησις τῶν Ἑλλήνων ἐξακολουθεῖ, ἀλλὰ παρῶνται καὶ ἔργα πρωτότυπα. Εἰς τὴν ἑθνηρικὴν διακρίνεται ὁ Κικέρων εἰς τὴν ποίησιν ὁ Λουκρήτιος καὶ ὁ Κάτουλλος. Ὁ Οὐάργρων συνέγραψε διαφόρους πραγματείας καὶ σατίρας. Εἰς τὴν ἱστορίαν διακρίνονται ὁ Σαλλούστιος καὶ ὁ Καίσαρ.

Ἐπὶ τοῦ Ἀυγούστου. — Τότε ἤγμισαν πολλοὶ συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ προστατεύμενοι ὑπὸ τοῦ Μαικήνα, ἐξ οὗ καὶ ὁ αἰὼν τοῦ Ἀυγούστου ἐκλήθη ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς ῥωμαϊκῆς λογοτεχνίας. Ἐκ τῶν ποιητῶν περιφημότεροι εἶναι: ὁ Βεργίλιος, ὁ Οὐράτιος, ὁ Προπέρτιος, ὁ Τίβουλλος, ὁ Ὀβίδιος. Ἐκ τῶν πεζῶν σπουδαιότερος εἶναι ὁ Τίτος Λίβιος.

Ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας. — Οἱ ὑποταγμένοι λαοὶ μὴ ἔχοντες ἰδικὴν τῶν υἱοθέτησαν τὴν λογοτεχνίαν οἱ μὲν δυτικοὶ τὴν Λατινικὴν, οἱ δὲ ἀνατολικοὶ τὴν Ἑλληνικὴν. Τότε ἀνεδείχθησαν λατῖνοι συγγραφεῖς ὁ ἤγητος Σενέκας, ὁ φιλόσοφος Σενέκας, οἱ ποιηταὶ Λουκιανός, Μαρτιάλιος, Ίουβενάλιος, ὁ γεωγράφος Πομπώνιος Μέλας, ὁ διδάσκαλος τῆς ἑθνηρικῆς Κουῖντιλιανός, ὁ Πλίnius ὁ νεώτερος, ὁ Σουητώνιος ὁ Τάκιτος ἱστορικοί. Ἑλληνες δὲ συγγραφεῖς ὁ Πλούταρχος, ὁ Ἀππιανός, ὁ Ἀρριανός, ὁ Λουκιανός, ὁ γεωγράφος Πτολεμαῖος, ὁ ἱατρὸς Γαληνός καὶ ὁ φιλόσοφος αὐτοκράτωρ Μάρκος Ἀυρήλιος καὶ ὁ στωϊκὸς φιλόσοφος Ἐπίκτητος.

Αἱ φιλοσοφικαὶ καὶ ἑθνηρικαὶ σχολαί. — Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤγμισαν καὶ περιφημοὶ φιλοσοφικαὶ καὶ ἑθνηρικαὶ

σχολαί ἐν Ἀθήναις (διοργανωθείσαι ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου ὡς τὰ σημερινὰ Πανεπιστήμια), ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐν Μυτιλήνῃ, Ῥόδῳ, Περγάμῳ, Ταρσῷ, Μασσαλίᾳ, Ῥώμῃ καὶ Καρχηδόνι. Κατὰ μίμησιν δὲ τῶν ἑλληνικῶν ἰδρῦθησαν εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Δύσεως καὶ λατινικαὶ ὀητορικαὶ καὶ φιλοσοφικαὶ σχολαί.

8. Αἱ τέχναι.

Ἡ κυρίως ῥωμαϊκὴ τέχνη εἶναι ἡ Ἀρχιτεκτονική. Κατὰ τὴν περίοδον δὲ αὐτὴν ἀνηγέρθησαν τὰ περισσώτερα μνημεῖα τῆς Ῥώμης. Τὸ θέατρον τοῦ Πομπηίου, ἡ Ἰούλιος ἀγορά, τὸ θέατρον τοῦ Μαρκελλοῦ, ἡ ἀγορὰ τοῦ Αὐγούστου, τὸ Πάνθεον, ὁ Χρυσοῦς οἶκος, τὸ Κολοσσαῖον, ἡ ἀψὶς τοῦ Τίτου, ἡ ἀγορὰ τοῦ Τραιανοῦ, αἱ στοαὶ τοῦ πεδίου τοῦ Ἄρεως, τὸ Μανσωλεῖον τοῦ Αὐγούστου, Ὑδραγωγεῖα, αἱ θέρμαι τοῦ Καρακάλλα. Ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ τοῦ κράτους ἰδρῦθησαν γέφυραι, ὑδραγωγεῖα, ἱππόδρομοι, θέατρα, ναοί, βασιλικαί, ἀψίδες. Χαρακτηρῆες τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν Ῥωμαίων εἶναι τὸ μέγεθος καὶ ἡ στερεότης.

9. Τὰ ἔθνη.

Ἡ ῥωμαϊκὴ κοινωνία. — Αὕτη μετεβλήθη πολὺ. Ἡ ἀρχαία εὐγένεια εἶχε καταστροφῇ, ἐσχηματίσθη δὲ νέα, ἡ τῶν ὑπαλλήλων. Τὰ κέρδη τῶν ἱππέων περνωρίσθησαν. Ὁ λαὸς κατήντησεν ὄχλος ἑπαίτων (300 χιλ.) καταγομένων τὸ πλεῖστον ἐξ ἀπελευθέρων, καὶ ζώντων ἐκ δωρεῶν τῶν Αὐτοκρατόρων καὶ ἐκ διανομῶν σίτου.

Ὁ βίος εἰς τὴν Ῥώμην. — Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας ὁ πολιτικὸς βίος ἐξέλιπε καὶ ὁ οἰκογενειακὸς διεφθάρη. Ἦδη ἐπικρατεῖ ὁ κοινωνικὸς βίος καὶ ὁ τῆς ἀσκόπου περιπλανήσεως καὶ τῶν ἡδονῶν (ἐπισκέψεις, περίπατοι, γεύματα, ταξείδια, λουτρά). Ὁ λαὸς ἔζη εἰς τὰ καπηλεῖα. Ἰδιαίτερον κλίσην εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὰς θέρμας καὶ τὰ δημόσια θεάματα (ἱπποδρομίας, δραματικὰ παραστάσεις, ἀθλητικοὶ ἀγῶνες, θηριομαχίαι, ἀγῶνες μονομάχων).

10. Ἡ θρησκεία.

Ἡ ἀπιστία εἶχεν ἀξηθῆ τεραστίως. Ἡ ἀρχαία θρησκεία κατέρρεεν. Καὶ διὰ μὲν τοὺς ὑψηλοτέρας διανοητικότητας ἀν-

θρώπους αὕτη ἀντιζατιστάθη ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας καὶ ἰδίως τῆς στωϊκῆς. Ὁ λαὸς ὅμως ἔμεινεν ἄνευ ἠθικοῦ στηρίγματος. Τότε ἐνεφανίσθη ὁ Χριστιανισμὸς κηρύττων τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἰσότητα τῶν ἀνθρώπων.

II. Ὁ Χριστιανισμὸς.

Ὁ Χριστὸς. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. Τριακονταετῆς ἤρχισε τὴν διδασκαλίαν του. Μετὰ 3 1/2 ἔτη οἱ Ἰουδαῖοι ἐσταύρωσαν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ, λόφου τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία καὶ ἡ διάδοσις αὐτῆς. — Ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ ἐκτίθεται εἰς τὰ Εὐαγγέλια. Αὕτη συνοψίζεται εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν πλησίον καὶ εἰς τὴν ἰσότητα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἰδέας ὅπως ἀντιθέτους πρὸς τὰς κρατούσας. Διεδόθη δὲ διὰ τοῦ κηρύγματος τῶν μαθητῶν του μετὰ μεγάλης ταχύτητος. Τὴν ἐξάπλωσιν δὲ αὐτῆς διηκούσαν α) ἡ ἐξάπλωσις καθ' ὅλον τὸν κόσμον τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης καὶ β) ἡ ὁμοιακὴ κυριαρχία ἢ καταλύσασα τὰ ὅρια τῶν λαῶν.

Οἱ κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοί. — Οὔτοι ἔγιναν, διότι οἱ χριστιανοὶ ἠγοῦντο νὰ λατρεύουν τοὺς Αὐτοκράτορας ὡς θεοὺς, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ὡς προᾶξις πίστεως εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν. Διωγμοὶ ἔγιναν 10. Ὅλοι εἶχον θρησκευτικὸν χαρακτῆρα πλὴν τοῦ 1ου τοῦ ἐπὶ Νέρωνος, ὅστις κατηγοροῦσεν αὐτοὺς ὡς πυρπολήσαντας τὴν Ῥώμην. Ἄλλ' οἱ διωγμοὶ ἔτι μᾶλλον συνέτειναν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Αὐτοκρατορίας ὑπῆρχον Χριστιανοὶ ἀποτελοῦντες σύλλογον καλούμενον ἐκκλησίαν. Αἱ ἐκκλησίαι προσέλαβον τὸν ἀστικὸν ὄργανισμὸν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων καὶ ἀπετέλουν κράτος ἐν κράτει. Ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἐποφελήθη ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄.

Η ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΜΟΝΑΡΧΙΑ

Κυριώτεροι χρονολογίαι.

Κωνσταντίνος ὁ Μέγας 306-337. — Ἡ ἐν Νικαίᾳ Α΄ Οἰκου-
μενικὴ Σύνοδος 325. — Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης 360-363. — Θεο-
δόσιος ὁ Μέγας 379-395. — Β΄ Οἰκουμενικὴ σύνοδος 381. —
Ὅριστικὴ διαίρεσις τοῦ ῥωμ. κράτους 395.

Ι. Κωνσταντίνος ὁ Μέγας.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιλιανοῦ οἱ Καίσαρες ἀνεκηρύχθησαν Αὐγούστοι, ὁ Γαλέριος δὲ ὡς α΄. Αὐγούστος ἀνέδειξε Καίσαρα τὸν Σεβήθρον καὶ Μαξιμίνον, Πιλυριὸς ἀξιοματικούς. Μετ' ὀλίγον ἀπέθανε καὶ ὁ Κωνσταντίνος ὁ Χλωρός, ὁ δὲ στρατὸς ἀνεκήρυξεν Αὐγούστον τὸν υἱὸν τοῦ Κωνσταντίνου. Τοῦτον δὲν ἀνεγνώρισεν ὁ Γαλέριος. Συγχρόνος καὶ ὁ Μαξιμιλιανὸς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Μαξιέντιος ἀνεκηρύχθησαν αὐτοκράτορες. Ἐπηρεολούθησε λοιπὸν ἐμφύλιος πόλεμος τετρατισθεὶς διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Κωνσταντίνου, ὁ ὁποῖος καὶ ἔμεινε μόνος αὐτοκράτωρ (306-337) : Ἔργα τοῦ Κωνσταντίνου εἶναι : α) ἡ ἀνάδειξις τοῦ χριστιανισμοῦ ὡς ἐπίσημου θρησκείας τοῦ Κράτους, β) ἡ κτίσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γ) ἡ ὁργάνωσις τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς.

Ἐπίσημος ἀναγνώρισις τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ Κωνσταντίνος γνωρίζων τὴν ἔκτασιν τοῦ χριστιανισμοῦ κατὰ τοὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του ἐστηρίχθη ἐπὶ τῶν χριστιανῶν. Ἐκτοτε προσεκολλήθη εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἀλλὰ δὲν ἐβαπτίσθη παρὰ ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης. Ἐπροστάτευσε ὁμοίως τοὺς χριστιανούς καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς ἐν ἴση μοίρᾳ μὲ τούς ἄλλους πολίτας (διάταγμα Μεδιολάνου 313), ἀνεγνώρισε δὲ καὶ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ὡς ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον ἐνεφανίσθη ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου, συνεζήτησε τὴν α΄ οἰκουμενικὴν σύνοδον (325), εἰς ἣν κατεδικάσθη ὁ Ἀρειος καὶ καθωρίσθη τὸ σύμβολον τῆς πίστεως.

Ἡ Κωνσταντινούπολις. — Ταύτην ἴδρυσε διὰ δύο λόγους α) διὰ νὰ προφυλάττεται εὐκολώτερον τὸ κράτος ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων καὶ β) διὰ νὰ ἐπικρατήσῃ ὁ χριστιανισμός. Ἡ πόλις αὕτη ἀνεπτύχθη ῥαγδαίως. (Ἰδιάζουσα σημασία αὐτῆς διὰ τὸν Ἑλληνισμόν).

Ἡ ὀργάνωσις τῆς αὐτοκρατορίας. — Αὕτη εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ. Ἐκτοτε κατηγορήθησαν οἱ τύποι τῆς Δημοκρατίας καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν λαμβάνει τὴν ἀρχὴν παρὰ τοῦ Λήμου, ἀλλὰ αὐτὸς ἐκλέγει τὸν διάδοχόν του. Ἦδη οὗτος ἀσκεῖ ταύτην ὄχι ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ ἀλλ' ἐλέφ θεοῦ, τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις ἐπὶ τῆς γῆς (ἐξωτερικὴ παράστασις). Τὴν κεντρικὴν ἀρχὴν ἔχουν ὁ ὑπουργοί. Εἰς δὲ τὰς ἐπαρχίας εἶναι χωριστὴ ἡ πολιτικὴ, ἡ οἰκονομικὴ καὶ ἡ στρατιωτικὴ ἐξουσία. Εἰσάγονται οἱ τίτλοι διὰ τοὺς ὑπαλλήλους. Ἐπιβάλλονται φόροι ἐπὶ τῶν γαιῶν, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, οἱ ὁποῖοι εἰσπράττονται διὰ τῶν συμβούλιων ἐκάστης πόλεως (curia).

Τὸ ἔργον τοῦ Κωνσταντίνου. — Ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἀρχαῖος κόσμος μετέβαλεν ὄψιν καὶ ἰδέας. Διὰ τῆς ἰδρύσεως δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρεσκευάσθη ἡ πολιτικὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀναβίωσις.

2. Οἱ διάδοχοι τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἡ ἀπόπειρα ἀναστηλώσεως τῆς εἰδωλολατρείας.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἀποθνήσκων διένειμε τὸ κράτος του μετὰ τῶν τριῶν υἱῶν του. Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐπανελήφθησαν. Τέλος ὁ θρόνος περιέρχεται εἰς τὸν ἀνεψιόν του Ἰουλιανόν (360). Οὗτος ἐξ ἔρωτος πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἑλληνισμόν ἐπροστάτευσε τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν καὶ ἀπέκλεισε τοὺς χριστιανούς τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Εὐτυχῶς ἀπέθανε μετὰ 3 ἔτη πολέμων πρὸς τοὺς Πέρσας.

3. Ἐγκατάστασις βαρβάρων εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν

Κατ' ἐκλογὴν τοῦ στρατοῦ αὐτοκράτωρ ἐγένεν ὁ στρατηγὸς Οὐαλεντινιανός, ὅστις ἀνεκέρυξε συνάρχοντα ἐν τῇ ἀνατολῇ τὸν

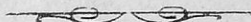
ἀδελφὸν *Οὐάλεντα*. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγένεν ἡ μεγάλη μετανάστευσις τῶν λαῶν. Οἱ Οὐνοὶ ἐκ τῆς Ἀσίας προσέβαλον τοὺς ἐκχριστιανισμένους Γότθους καὶ μέρος αὐτῶν οἱ Βησιγότθοι μετηνάστευσαν Ν. τοῦ Λοννάβεως (εἰς τὴν σημερινὴν *Βουλγαρίαν*) ἀδεία τοῦ Οὐάλεντος. Ἀλλὰ κατόπιν ἐπανεστάτησαν, ἐνίκησαν τοὺς αὐτοκρατορικοὺς στρατοὺς, ἐφόνευσαν καὶ τὸν Οὐάλεντα καὶ ἐληλάτησαν *Θράκην*, *Μακεδονίαν* καὶ *Θεσσαλίαν*. Τέλος ὁ νέος αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος τοὺς ἠνάγκασεν εἰς ὑποχώρησιν καὶ προσέλαβε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του ἐπὶ μισθῶ.

4. Τελικὸς θρίαμβος τοῦ χριστιανισμοῦ διὰ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου.

Ἡ διαίρεσις τῶν Χριστιανῶν εἰς Ἀρειανούς καὶ Ὀρθοδόξους ἐξηκολούθει. Ὁ Θεοδόσιος ἐτάχθη μετὰ τοὺς ὀρθοδόξους (Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς) καὶ ἀποκατέστησε τὴν ἰσχύϊαν. Καὶ τὴν νέαν δὲ ἐμφανισθεῖσαν αἵρεσιν τοῦ Μακεδονίου περὶ Ἁγίου Πνεύματος κατεπολέμησε διὰ τῆς Β' οἰκουμενικῆς συνόδου (381) καὶ κατεδίωξε τοὺς αἵρετικούς. (Μετάνοια τοῦ Θεοδοσίου). Ὁσαύτως δὲ κατεδίωξε καὶ τοὺς εἰδωλολάτρους (καταστροφὴ ἀρχαίων μνημείων).

5. Ὅριστικὴ διαίρεσις τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ὁ Θεοδόσιος, ὅστις μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του εἶχεν ἐνώσει ὅλην τὴν αὐτοκρατορίαν, ἀποθνήσκων τὸ 395 διήρθεσε καὶ πάλιν αὐτήν. Ἀφῆκε τὸ δυτικὸν μέρος αὐτῆς εἰς τὸν νεώτερον υἱὸν τοῦ Ὀνώριον, τὸ δὲ ἀνατολικὸν εἰς τὸν πρεσβύτερον Ἀρζάδιον.

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Ν ΧΩΡΑΦΑ

Γυμνασιάρχου

ΠΑΡΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΚΥΚΛΟΥΣ

Α' ΔΙΑ ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

(συμφώνως πρὸς τὸ ἐπίσημον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα)

- Φεσι καὶ Ἡρώες τῶν ἀρχ. Ἑλλήνων διὰ τὴν γ' τάξιν.
- Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος διὰ τὴν δ' τάξιν.
- Ἱστορία τῆς Ἑλλ. Ἀυτοκρατορίας διὰ τὴν ε' τάξιν.
- Ἱστορία τῆς Νέας Ἑλλάδος διὰ τὴν σ' τάξιν.

Β' ΔΙΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

(ἐγκριζομένην ὑπὸ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου)

- Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος διὰ τὴν α' τάξιν.
- Ἑλληνικὴ Ἱστορία ἀπὸ τοῦ 3ου π. Χ. αἰῶνος μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κων. πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων διὰ τὴν β' τάξιν.
- Ἑλληνικὴ Ἱστορία ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κ. πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διὰ τὴν γ' τάξιν.

Γ' ΔΙΑ ΤΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ

(ἐγκριζομένην ὑπὸ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου)

- Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος διὰ τὴν α' τάξιν.
- Ἱστορία Ἑλληνικὴ καὶ Ῥωμαϊκὴ διὰ τὴν β' τάξιν.
- Ἱστορία τῆς Ἑλλ. Ἀυτοκρατορίας διὰ τὴν γ' τάξιν.
- Ἱστορία τῆς Νέας Ἑλλάδος (1453—1923) καὶ ἡ σύγχρονος τῆς ὅλης Εὐρώπης διὰ τὴν δ' τάξιν.

Περιλήψεις τῆς Ἱστορίας εἰς 7 τεύχη δι' ἐκάστην τάξιν τοῦ Ἑλλ. Σχολείου καὶ Γυμνασίου.